ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 6 τοῦ Φλεβάρη 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ Ὁδὸς Οἰκονόμου: ἀριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 134

ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΦΤΕΡΙΑ

Ἀγαπητέ μου «Νουμᾶ»,

Φαντάσου πῶς μιὰ φορὰ καὶ γὼ δὲ θὰ συφωνήσω μαζί σου! Φαντάσου κάτι πολὺ πιὸ περίεργο, φαντάσου πῶς στάρθρουδάκι μου ἀφτὸ θἀνακκτεφτῶ σὲ ζητήματα πολιτικά, ἐγὼ ποῦ τἀποφέβγω. Ἀλήθεια ποῦ ὁ λόγος γιὰ τὴ Ρουσσία. Γιὰ τὴ Ρουσσία μᾶς μίλησες καὶ σὺ στὸν ἀριθμό σου 131. Τὸ ξέρω πῶς τὰ λὲς τῆς πεθερᾶς γιὰ νὰ τἀκούσῃ ἡ νύφη, καὶ πῶς σὰν τὰ ψέλνεις στοὺς Ρούσσους, τοὺς δικούς μας βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου. Ἴσως πάθω καὶ γὼ τὸ ἴδιο. Μὰ κάποια φρασούλα τοῦ «Νουμᾶ» μοῦ χτύπησε στὸ μάτι, ἐκεῖ ποῦ γράφεις πῶς «ὅσο κι ἂν καταδικάζουμε τοὺς Ρούσσους ποῦ πολεμᾶνε τὴν πατρίδα τους, σήμερα ἴσια ἴσια ποῦ ἡ πατρίδα τους πολεμιέται ἄγρια κι ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ ὀχτρὸ πανίσχυρο, ἄλλο τόσο καταδικάζουμε καὶ κείνους ποῦ ἀναγκάζουνε τὸ Ροῦσσο ἐργάτη νὰ πολεμήσει γιὰ τὴν ἀτομική του λευτεριά, πρὶ σκεφτεῖ νὰ πολεμήσει γιὰ τὴν πατρίδα του».

Περισσότερο μοῦ ἄρεσε τὸ δέφτερο μέρος τῆς καταδίκης ἀπὸ τὸ πρῶτο, ἐπειδὴ Ρούσσους ποῦ νὰ πολεμᾶνε τὴν πατρίδα τους, ἐνῶ ἡ πατρίδα τους πολεμιέται, δὲ βλέπω. Βλέπω Ρούσσους ποῦ ἥσυχα κι ἀθῶα, μὲ τίμια ἐλπίδα, μὲ θάρρος ἀγαθό μ' ἀφοσίωση καὶ μὲ πόθο, μαζωχτήκανε μιὰ μέρα μπρὸς στἀφτοκρατορικὸ τὸ παλάτι, γιὰ νὰ γυρέψουνε ἀπὸ τὸν τσάρο τους, ἀπὸ τὸν *μπαμπάκα*, τί θαρρεῖς; λίγη λεφτεριὰ καὶ λίγη μάθηση γιὰ τὰ παιδιά τους. Τὴν ἀπάντηση τὴ γνωρίζεις, τοὺς ἀποκριθήκανε τὰ βόλια. Τουφεκιὲς καὶ σφαγμοί. Ὥστε μπορεῖ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ πῶς γίνεται καὶ σκοτώνουνε Ρούσσους οἱ κοζάκοι, ἀντὶς νὰ σκοτώσουνε Γιαπανέζους, τὴν ὥρα ποῦ ἡ πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς Γιαπανέζους πολεμιέται. Τὸ ἐναντίο λοιπὸν ἀπὸ κεῖνο ποῦ λές.

Μά, θὰ πῇς, ὅπως κι ἂν εἶναι, πόλεμος, κ' ἔπρεπε τουλάχιστο νὰ προσμένουνε, ὁ πόλεμος νὰ τελειώσῃ, καὶ τότες νὰ σηκωθοῦνε, ἢ πιὸ σωστά, νὰ μαζωχτοῦνε ὅπως λέγαμε. Ἀφτὸ νομίζω τὸ ἐπιχείρημα θἄπιανε τὸν τόπο του παντοῦ ἄλλοῦ παρὰ στὴ Ρουσσία. Ἡ πατρίδα τοῦ Ρούσσου πολεμιέται· ποιὲς ὅμως θέλησε τὸν πόλεμο; Μήπως καὶ τονὲ θέλησε ὁ Ροῦσσος; ὄχι βέβαια. Ἢ ἂν τονὲ θέλησε, εἶναι ἄγνωστο πρᾶμα γιὰ μᾶς, ἀφοῦ δὲν τονὲ συβουλέφτηκε κανένας, δὲ συβουλέφτηκε οὔτε ἀντιπρόσωπους τοῦ Ρούσσου. Ὁ τσάρος θέλησε τὸν πόλεμο, καὶ δὲ μὲ μέλει νὰ μάθω ἂν τονὲ θέλησε ὁ ἴδιος ἢ ὁ πρωθυπουργός του ἢ τὸ συγγενολόγι του ἢ ἀπὸ τὸ συγγενολόγι του ὁ τάδες κι ὁ τάδες· μόνος ἀφτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προκηρύξῃ πόλεμο. Ἀπόλυτη μοναρχία. Μόνος του ἕνας ἄθρωπος ἀντιπροσωπέβει ἕνας ἔθνος ἀλάκαιρο. Τὸ ἀντιπροσωπέβει, δηλαδὴ κάνει ὅ τι μόνος ἀποφασίσῃ κι ὅ τι κάνει, τὸ κάνει μαζί του καὶ τὸ ἔθνος, χωρὶς μάλιστα νἄχῃ τ' ἔθνος ὑποψία πῶς τὸ κάνει, γιατὶ καὶ σήμερις ἀκόμα ὑποθέτω πῶς κάμποσοι μουζίκοι στὰ χωριά, οὔτε τὸ νοιώσανε πῶς ἡ πατρίδα τους, ἡ Ρουσσία, τἄβαλε μὲ τοὺς Γιαπανέζους.

Ὅσοι τὸ νοιώσανε πάλε, ὅσοι Ροῦσσοι μαζωχτήκανε στὸ παλάτι μπροστά, ἢ ὅσοι, ποῦ λένε, σηκωθήκανε, μπορεῖς τάχα, φίλε μου, νὰ μοῦ τὸ βεβαιώσῃς, πῶς ἀφτοὶ πολεμούσανε τὴν πατρίδα τους καὶ πῶς δὲν πολεμούσανε, ἴσια ἴσια ἐκείνη τὴ στιγμή, τοὺς Γιαπανέζους; Ἐγὼ θαρρῶ πῶς τοὺς πολεμούσανε δεινά. Τί γυρέβανε; Γυρέβανε λεφτεριὰ καὶ μάθηση. Μὰ πῶς θέλεις νὰ πολεμήσῃς ἄλλους λαούς, δίχως νὰ χαίρεσαι πρῶτος ἐσὺ μάθηση καὶ λεφτεριά; Ὅλα θὰ πάνε τοῦ κάκου, ὅπως τὸ εἴδαμε κι ὅπως εἴτανε φυσικὸ νὰ τὸ δοῦμε σὲ ἀπόλυτη μοναρχία. Ἐκεῖ ποῦ λεφτεριὰ δὲν ὑπάρχει, ποιὸς θὰ ζητήσῃ λογαριασμό, καὶ σὲ ποιόνε θὰ ζητήσῃ, γιὰ τὴν κατάσταση τοῦ στρατοῦ, γιὰ τὰ πολεμοφόδια, γιὰ τὰ χρήματα; Ἔτσι καὶ τὰ χρήματα τοῦ βρόντου. Ἐκεῖ ποῦ μάθηση δὲν ὑπάρχει, πῶς θὰ μάθῃ ὁ ἁπλὸς στρατιώτης τὸν πατριωτισμό του, γιατὶ ἀνάγκη ἔχει ἀπὸ μάθηση ὡς κι ὁ πατριωτισμός; Πῶς θὰ μάθῃ ὁ ἀξιωματικὸς τὴν τέχνη τοῦ πολέμου, ποῦ εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὴ γενικὴ τὴν παιδεία; Ἔτσι χαμένη κάθε νίκη. Ὄξω ἀπὸ τὴ λεφτεριὰ καὶ τὴ μάθηση, δὲν κατορθώνεται τίποτις Ἀκούω κ' οἱ Ἀθηναῖοι μας θέλουνε τὴ Μακεδονία. Δική τους. Ἂς προσέξουνε ὅμως πῶς ἀπόλυτη μοναρχία δὲν εἶναι μόνο ἡ σκλαβιά· σκλαβιὰ εἶναι κ' ἡ πρόληψη. Θέλεις μάθηση σωστή; Θέλεις σωστὴ λεφτεριά. Μίλα καὶ δίδασκε τὴ γλώσσα σου. Ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα μάθηση δὲ βγαίνει. Δὲ βγαίνει οὔτε νίκη. Γιὰ νὰ κάμῃς Ἕλληνα τὸν ἀναποφάσιστο Μακεδόνα, δός του σκολειὸ ποῦ νὰ τοῦ μάθῃ γλώσσα ζωντανή, ποῦ νὰ τοῦ μάθῃ καὶ πράματα πραχτικά. Εἰδεμή, τοῦ τἀ μαθαίνει ὁ Βούλγαρος Πές του ἐσὺ τοῦ Μακεδόνα πῶς ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, ἡ περίφημη, ζῇ ἀκόμη στοῦ λαοῦ σου τὸ στόμα, καὶ μὲ τὄνομα ποῦ βάσταξε ὡς τώρα ὁ ἑλληνισμὸς στὴν Ἀνατολή, θὰ πάῃ μὲ τὸ μέρος σου ὁ καθένας, δὲ γίνεται (1). Χαρίζεις τότες μάθηση στοὺς ἄλλους. Τοὺς χαρίζεις καὶ λεφτεριά. Κοντὰ στὸ νοῦ πῶς σὲ τέτοιο ζήτημα θὰ στραβοπατήσῃς, ἄμα ἑνωθῇς μὲ ὁποιονε κι ἂν εἶναι, ποῦ μήτε μάθηση ξέρει τί σημαίνει, μήτε λεφτεριά. Πρῶτο σου χρέος, ἀφτό.

Οἱ Ροῦσσοι ποῦ γυρέβανε λεφτεριὰ καὶ μάθηση, μπορεῖ τὸ κάτω κάτω νὰ μὴν εἴχανε καὶ τόσο κακὴ γνώμη γιὰ τοὺς Γιαπανέζους, μπορεῖ νὰ τοὺς φαινότανε πῶς μάθηση τοὺς Γιαπανέζους δὲν τοὺς ἔλειπε, πῶς ἔλειπε τῆς πατριδας τους, τῆς Ρουσσίας, καὶ πῶς εἶναι ἀσυλλόγιστος πόλεμος νὰ πάῃ κανεὶς νὰ πολεμᾷ ἥσυχους πολιτισμένους λαούς, καὶ νὴ μὴν πασκίζῃ πρῶτα μὲ κάθε τρόπο νὰ φωτίσῃ τὸ λαὸ τὸ δικό του. Μπορεῖ νὰ τοὺς ἤρθε καὶ σὰν ἄδικος ὁ πόλεμος. Ἐθνικὸς πόλεμος, σίγουρο πῶς δὲν εἶναι. Μοιάζει σὰν πόλεμος λαίμαργος, πόλεμος τῆς κατάχτησης καὶ τῆς ἀχορτασιᾶς. Πιὸ ἀψηλὰ κι ἀπὸ τὴν πατρίδα, στέκει θαρρῶ ἡ ἀθρωπότητα. Καὶ τῆς συφέρνει ἀφτὸ κάθε πατρίδας, νὰ στέκῃ πιὸ ἀπάνω της ὁ ἄθρωπος. Ἂν ὁ πόλεμος τοῦ Ρούσσου εἶναι ἄδικος, κι ἂν ὁ Ροῦσσος νικήσῃ τὸ Γιαπανέζο, ἡ ρούσσικη πατρίδα ἔδωκε στὶς ἄλλες ἀτομικὲς πατρίδες τῆς ἀθρωπότητας μάθημα πολὺ ἀχαμνό· μεγάλωσε τὸ σωρὸ τῆς ἀθρώπινης ἀδικίας. Θὰ τὴν ἀδικήσουνε μιὰ μέρα λοιπὸν καὶ τὴν ἴδια. Ὅπως τἄτομα, οἱ λαοί. Δὲ μοῦ συφέρνει νἄχω κακοὺς συμπολίτες· δὲν τοὺς συφέρνει μήτε ἀφτοὺς νὰ φέρνουνται κακά, γιατὶ θὰ τοὺς κοστίσῃ τὸ κακό. Νὰ νικοῦσε ὁ Ροῦσσος, θὰ νικοῦσε κ' ἡ ἀπόλυτη μοναρχία, ἡ τυραννία θὰ νικοῦσε, θὰ νικοῦσε ἡ σκλαβιά. Κι ἃ νικοῦσε παντοῦ, θὰ νικοῦσε καὶ τὴν ἀθρωπότητα, καὶ μαζί της ἐννοεῖται τὴ Ρουσσία. Μὰ τῆς σκλαβιᾶς ἡ νίκη λέγεται καταστροφή. Στὶς φυλακὲς δὲν ξανοίγει τἀθρώπινο λουλούδι. Θέλει ἀγέρι καὶ λεφτεριά.

Τέτοια πιστέβω νὰ στοχαστήκανε κ' οἱ Ροῦσσοι ποῦ ἀγαπήσανε τὴν πατρίδα τους καὶ μαζωχτήκανε μπρὸς στὸ παλάτι τὸ ἀφτοκρατορικό. Σὰ δὲν ἔχει ὅμως κανεὶς λόγους καλοὺς νἀντιταξῇ στὴ θέληση τῆς μάθησης καὶ τῆς λεφτεριᾶς, σκοτώνει ἐκεινοὺς ποῦ τὶς θέλουνε, χωρὶς νὰ τὸ στοχαστῇ πῶς τὴν ἴδια ὥρα σκοτωνει τὸν ἑαφτό του. Ἀφοῦ ὅμως, καθὼς λές, εἶναι δύσκολο νὰ μιλῇ κανεὶς γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ συλλογιέται τοὺς δικούς του, εἶναι πρᾶμα λυπητερό, εἶναι τρομερὸ μάλιστα ποῦ ὁ Ἕλληνας κατάντησε νὰ μὴν ἔχῃ τὸ δικαίωμα σήμερα νὰ κατηγορῇ τῆς Πετρούπολης τὶς σφαγές. Δὲ μοῦ ἀρέσει νὰ θυμίζω κάτι δυσάρεστα καὶ περασμένα. Μὰ βλέπω μερικοὺς ποῦ ἀντὶς νὰ γυρέβουνε νὰ τὰ ξεχάσῃ ὁ κόσμος, τὰ ξαναλένε μὲ κάποιο ὕφος μάλιστα ποῦ μοιάζει σὰν κάφκημα (1). Λοιπὸν

(1) Τώρα ἔλαβα καὶ μόλις πρόφτασα νὰ ξεφυλλίσω τὸν «Ἀρχαιολόγο» τοῦ Καρκαβίτσα. Μὰ θαρρῶ πῶς τέτοιο νόημα ἔχει καὶ τὸ σημαντικὸ τὸ βιβλίο τοῦ μεγάλου μας μυθιστοριογράφου, δηλαδὴ νὰ μὴν κυνηγοῦμε ψέφτικη μάθηση, ἐνῶ οἱ ἄλλοι καλλιεργοῦνε τὴ γῆς, νὰ καταλάβουμε κιόλας τί σημαίνει λεφτεριὰ καὶ νὰ κάνουμε μιὰν ἀρχὴ μὲ τὴν ἴδια μας τὴν ἠθικὴ ἀνεξαρτησία.

(1) Κάποιος Μ έ τ ο ι κ ο ς κάνει λόγο γιὰ τὴν ἡμέρα «τῆς 8ης Νοεμβρίου καθ' ἣν ὁ ὑβριζόμενος ἐκεῖνος λαὸς ἐπεζήτησε τὴν τ ι μ ω ρ ί α ν τῶν βλασφήμων οἵτινες ἐτόλμησαν» κτλ. Κρῖμα νὰ γράφουνται τέτοια λόγια, κρῖμα μεγαλήτερο νὰ δημοσιέβουνται, γιατὶ στὴν Ἐβρώπη, ποῦ δὲν κοζάκεψε ἀκόμη, δὲν κάνουνε κανένα καλὸ στὴν Ἑλλαδα.

καὶ μεῖς ἔχουμε τὸ χρέος νὰ μὴ σωπαίνουμε, κ' ἔτσι νὰ πειστοῦνε οἱ φρόνιμοι καὶ οἱ καλοί. Μὲ τὴ βία, μὲ τὴ δύναμη, μὲ τὸ αἷμα στὰ 1901, μὴν ξετάζοντας τὰ πράματα, γελώντας τὸ λαό, προσπαθήσανε νὰ πνίξουνε τὸ νοῦ ποῦ γύρεβε τὴν ἀλήθεια. Ἡ βία θὰ πῆ πῶς δίκιο δὲν ἔχεις, κι ὅσες φορὲς τὸ σκέφτηκα, γιατὶ τὸ σκέφτουμαι συχνά, ἔφτασα στὸ συμπέρασμα πῶς οἱ δασκάλοι ἄλλα ἐπιχειρήματα ἐναντίο μας δὲν ἔχουνε, παρὰ τέτοια ἐπιχειρήματα, κοζάκικα, καὶ πῶς ἴσως τὰ ὀνειρέβουνται κι ἄλλη φορά. Θὰ εἶναι ὅλεθρος γιὰ τὸν τόπο. Θὰ εἶναι ὅλεθρος καὶ γι' ἀφτούς. Δὲν εἶναι καμώματα τῆς λεφτεριᾶς καὶ τῆς μάθησης τὰ δικά τους. Γιὰ τοῦτο, περαστικὸ κι ὅ τι κάμουνε, ὥςπου νὰ καταλάβῃ ὁ Λαός, καὶ θὰ καταλάβῃ, γιὰ νὰ μποροῦμε τότες νὰ κατηγορεῖμε ὅσους καταπατοῦνε τὸ δίκιο, ζητώντας ἥσυχα ἐμεῖς τὴ μάθηση καὶ τὴ λεφτεριά.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ „ΠΡΟΜΑΜΜΗ"

(Κατὰ τὴν παράδοση, ἡ Προμάμμη τοῦ γένους τῶν Μπόροτιν ἁμάρτησε στὴ συζυγική πίστη κ' ἠῦρε τὸ θάνατο ἀπὸ τὸ ἴδιο τοῦ ἀντρός της τὸ χέρι. Τὸ συναίσθημα τοῦ κρίματός της δὲν τῆς δίνει ἡσυχία στὸν τάφο της ἂν δὲν ἀφανισθῆ ὅλο τὸ γένος της τὸ θεμελιωμένο στὴν ἁμαρτία. Τὸ φάντασμά της γυρίζει τὴ νύχτα μέσα στὶς ἔρημες στοὲς τοῦ πύργου τῶν Μπόροτιν. Μὰ ὅσο κι ἂν θέλει τὸν ἀφανισμὸ τοῦ γένους της, γυρεύει νὰ προφυλάξῃ πάλιν τοὺς δικούς της ἀπὸ κάθε συμφορὰ ποῦ τοὺς ἀπειλεῖ. Στὴ σκηνὴ αὐτὴ ἡ ἐμφάνισή της θέλει νὰ μακρύνῃ μεγάλη δυστυχία. Ὁ Γιάρομιρ, ὁ ἀρρεβωνιαστικὸς τῆς Βέρθας, εἶναι ὁ χαμένος ἀδελφός της ποῦ τὸν θαροῦσαν πνιγμένο. Ἕνας ληστὴς τὸν εἶχε κλέψει καὶ τὸν ἔκαμε κι αὐτὸν ληστή. Οὔτε ἡ Βέρθα οὔτε ὁ πατέρας της ὑποψιάζονται πῶς ἔχουν ἕνα ληστὴ μπροστά τους, πολὺ λιγότερο ἀκόμα τὸ χαμένο γυιὸ κι ἀδερφὸ ποῦ τὴν ἴδια αὐτὴ νύχτα θὰ σκοτώσῃ τὸν πατέρα του, χωρὶς νὰ ξέρῃ πῶς εἶναι πατέρας του καὶ θὰ πεθάνῃ κι αὐτὸς ἀπάνω στὸ λείψανο τῆς Βέρθας, τῆς ἐρωμένης κι ἀδερφῆς του μαζί. Κ' ἔτσι μὲ τὸν ἀφανισμὸ τῆς γενεᾶς της ὁλάκερης θαύρῃ τὴν ἡσυχία της ἡ Προμάμμη).

Γοτθικὴ στοά. Πυκνὸ σκοτάδι.

ΓΙΑΡΟΜΙΡ *(ὁρμᾶ μέσα)*

Εἶναι ἡ κόλαση λυμένη
καὶ μὲ κυνηγάει; Τὰ δόντια
νὰ μοῦ τρίζουν στοιχειὰ βλέπω
μπρός μου, γύρω μου, κοντά μου
κι ἀπ' τὶς φλέβες μου τὸ αἷμα,
τὸ μυαλὸ ἀπὸ τὸ κεφάλι
μοῦ βυζαίνει, μοῦ ρουφάει
σὰ βρυκόλακας ὁ τρόμος!
Νἄμπω μὲς σ' αὐτὸ τὸ σπίτι!
Στὸ κατώφλι ἀγγέλους εἶδα
καὶ φωλιάζει ὁ ἅδης μέσα!—
Ὅμως ποῦ μ' ἔχει φερμένον
τῆς ψυχῆς μου ἡ ἀγωνία;
Τούτη ἐδῶ δὲν εἶν' ἡ σάλα
ποῦ μὲ δέχτηκε ὅταν ἤρθα;
Σούτ! Κανεὶς νὰ μὴν ξυπνήσῃ!
Σούτ! Κανεὶς νὰ μὴ νοήσῃ!
(Ἀκροάζεται στὴν κάμαρα τοῦ κόμη).
Ἥσυχα ὅλα!
(Στὴν πόρτα τοῦ βάθους ἀριστερά).
Ποιὰ φωνή!
Μιὰ φωνὴ ποῦ τὴ γνωρίζω,
ποῦ νὰ τὴ ρουφήσω καίω!
Ἄκου—ἄ!—Λόγια!—Ἀ εἶν' ἐκείνη
καὶ τὴν προσευχή της κάνει!
Ναί! Παρακαλεῖ γιὰ μένα!
Ψυχὴ ἀγνή, σ' εὐχαριστῶ!—
(Ἀκροάζεται).
Ὄχι,
δὲ μπορῶ νὰ κρατηθῶ,
πρέπει ἐκεῖ σ' αὐτὴ νὰ πάω,
μπρὸς στὰ πόδια της νὰ πέσω,
τὴν εἰρήνη στὸ πλευρό της
πλάϊ τἀμόλυντο ναὔρῶ
κι ἀπὸ τὸν ἄνασασμό της
ἅγιος νἀναστηθῶ!
(Πλησιάζει στὴν πόρτα· αὐτὴ ἀνοίγει κ' ἡ Προμάμμη βγαίνει νεύοντάς του αὐστηρὰ νὰ φύγῃ καὶ μὲ τὰ δυό της χέρια).

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Ἄχ, σὺ εἶσαι, σὺ, ἀκριβή μου!
Εἶμ' ἐγὼ, μὴ μοῦ θυμόνεις!
Τόσο κρύα μὴ μὲ διώχνεις!
Στὴν καρδιὰ τὴν πικραμένη
χάρισε τὴν ἡδονὴ
ποῦ καιρὸ τὴν ἐστερήθη,
μὲς τ' ἀγνὰ ὡς ἀγγέλου στήθη,
στὴν οὐράνια τὴ ματιὰ
ναὔρῃ τὴν παρηγοριά!
(Τὸ φάντασμα προχωρεῖ, ἡ πόρτα κλείνει πίσω του· τοῦ νεύει ἀκόμα μιὰ φορὰ νὰ φύγῃ).

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Πῶς; Νὰ φύγω; Δὲ μπορῶ, ὄχι!
Τόσο ὡραία, χαριτωμένη
ὅπως φαίνεσαι μπροστὰ
στὴ ματιὰ τὴ μεθυσμένη
μὲ τραβᾶς νἀρθῶ κοντά!
Ἀ, τὸ νιώθω, ξημερόνει
στῶν στηθιῶν τὰ κρύφια βύθη
κι ὅ,τι ἐκεῖ καιρὸ ἐκοιμήθη
ἀλαφιάζεται, ξυπνᾶ.—
Θὲς νὰ μὲ θωρῆς νὰ λυόνω;
Θὲς νὰ σβύσω ἐδῶ μπροστά σου;
Ὦ λυπήσου μου τὸν πόνο,
πάρε με στὴν κάμαρά σου!
Πότε ἡ ἀγάπη ἔχει ἀρνηθῆ
θερμὰ ἡ ἀγάπη ὅ,τι ποθεῖ;
(Τρέχοντας ἀπάνω της).
Βέρθα! Βέρθα! Βέρθα μου!
(Καθὼς τὸ πλησιάζει, τὸ φάντασμα τοῦ ἁπλόνει τὸ δεξὶ χέρι μὲ σηκωμένο τὸ δείχτη).

ΓΙΑΡΟΜΙΡ *(τραβιέται πέσω κραυγάζοντας).*

Ἀ!

ΒΕΡΘΑ *(ἀπὸ μέσα).*

Σὺ δὲν εἶσαι, Γιάρομιρ;
(Μὲ τὴν πρώτη φωνὴ τῆς Βέρθας τὸ φάντασμα ἀναστενάζει καὶ προχωρεῖ σιγαλὰ στὴ σκηνή. Πρὶν τὴν περάση ὅλη, βγαίνει ἡ Βέρθα ἀπὸ τὴν πόρτα χωρὶς ὅμως νὰ δῆ τὸ φάντασμα γιατὶ ἔχει καρφωμένο τὸ βλέμμα της στὸν Γιάρομιρ ποῦ, στέκει στὴν ἀντικρυνὴ γωνία).

ΒΕΡΘΑ *(ἐρχόμενη μ' ἕνα φῶς).*

Γιάρομιρ, σὺ εἶσ' ἐδῶ;

ΓΙΑΡΟΜΙΡ *(ἀκολουθῶντας μὲ τὰ μάτια καὶ δείχνοντας τὸ φάντασμα ποῦ φεύγει).*

Ἐκεῖ! ἐκεῖ! ἐκεῖ! ἐκεῖ!

ΒΕΡΘΑ

Μὰ τί ἔπαθες, καλέ μου;
Ἄγρια τόσο τί κοιτάζεις
στὴ γωνία τὴ σκοτεινή;

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Δῶ κ' ἐκεῖ κ' ἐκεῖ κ' ἐδῶ!
Παντοῦ αὐτὴ καὶ πουθενά!

ΒΕΡΘΑ

Θεέμου, τί ἔγιν' ἐδῶ πέρα;

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Ἄντρας εἶμαι. Καὶ μπορῶ ὅ,τι
δὲ μπορεῖ κανείς. Μπροστὰ
βάλτε μου τὸ Σατανᾶ
κι ἀπὸ τὸ σφυγμὸ μετρᾶτε
μέσα μου ἡ καρδιὰ ἂν φοβᾶται!
Ὅμως μόνος πρέπει νἄρθῃ
σὰν ἐχτρὸς σ' ἐχτρό του. Κι ὄχι
μὲς τὴ φαντασία μου, μέσα
στὸ θερμό μου τὸ μυαλὸ,
μὲς τὸ ἴδιο μου τὸ στῆθος,
ἐναντίον σ' ἐμὲ τὸν ἴδιο
νὰ μοῦ γίνῃ αὐτὸς βοηθός!
Γίγαντας ἐδῶ ἂς προβάλῃ,
ἀπὸ πάνω ὡς κάτω ἀτσάλι,
μὲ τὴ σκοτεινιὰ ὁπλισμένος,
στοῦ ἅδη τὴ φωτιὰ λουσμένος·
θὰ γελάσω στὴν ὀργή του,
θὰ σταθῶ ἄφοβα ἀντικρύ του.
Σὰ λιοντάρι μανιωμένο
ἂς ἐρθῆ, ἀτρομο στημένο
θὰ μ' εὑρῆ, νὰ τοῦ βυθίζω
στὴ ματιὰ ματιὲς, νὰ τρίζω
μπρὸς στὰ δόντια του τὰ δόντια,
ἴσος μὲ ἴσο! Μόνον ὄχι
ἔτσι ὁλίγα νὰ θελήσῃ
μὲ τῆς κόλασης τὸ βρόχι
νὰ μὲ πιάσῃ, ὄχι νὰ σκίσῃ
ἐναντίον σ' ἐμένα ἐμέ!

ΒΕΡΘΑ *(τρέχοντας σ' αὐτόν).*

Γιάρομιρ μου, Γιάρομιρ!

ΓΙΑΡΟΜΙΡ *(τραβιέται πίσω).*

Σὲ γνωρίζω, ὡραία εἰκόνα!
Ἂν κοντά σου 'ρθῶ, θὰ σβύσῃς,
στὴν πνοή μου θὰ σκορπίσῃς.

ΒΕΡΘΑ *(τὸν ἀγκαλιάζει).*

Ἕνα φάντασμ' ἀγκαλιάζει;
Ἔτσι μιὰ σκιὰ κοιτάζει;
Πιάσε, πιάσε, ἡ ἴδια ἐγὼ
στὴν ἀγκάλη σου εἶμ' ἐδῶ.

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Ναί, σὺ εἶσαι! Μὲ χαρά μου
νιώθω τὸ θερμὸ σφυγμό σου,
νιώθω τὴ θερμὴ πνοή σου
ναί, εἶν' αὐτὰ τὰ γλαρὰ μάτια.
Ναί, εἶν' αὐτὸ τὸ γλυκὸ στόμα,
ναί, εἶν' αὐτὴ ἡ γλυκειὰ φωνὴ
ποῦ ὁ ἀχός της μοῦ σταλάζει
τὴ γαλήνη στὴν ψυχή.
Ναί, σὺ εἶσαι, ἀγαπημένη!—

ΒΕΡΘΑ

Εἶμ' ἐγὼ, νἄσουν καὶ σύ!
Ὦ πῶς τρέμεις!

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Τρέμω! Τρέμω;
Ποιὸς τὸ βλέπει καὶ δὲν τρέμει;
Μὰ δὲν εἶμαι σάρκα κ' αἷμα;
Μήπως μ' ἔχει καμμιὰ ἀρκοῦδα
στἄγριο δάσος γεννημένο,
δὲν εἶναι στὸ μέτωπό μου
τὄνομα «ἄνθρωπος» γραμμένο;
Κι ὅριὰ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει,
ὅριὰ ποῦ ἀπὸ κεῖνα πέρα
πιὰ τοῦ σβύνεται τὸ θάρρος,

πιὰ δὲ βλέπει ἡ φρόνησή του,
σπάει σὰ βοῦρλο ἡ δύναμή του
κ' ἡ ψυχή του λέει δειλή:
ὡς ἐδῶ καὶ πέρα μή!

ΒΕΡΘΑ

Εἶσαι ἄρρωστος, ἄχ, πάλι
πήγαινε στὴν κάμαρά σου.

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Κάλλιο μὲς τὸ μαῦρον ἅδη
παρὰ μέσα κεῖ ξανά!
Δίχως ὑποψία καμμιὰ
πῆγα μὲ τὸν ὁδηγό μου
στὸ πλατύ, λαμπρὸ δωμάτιο.
Κουρασμένος καὶ διψῶντας
τὴν ἀνάπαυση ἀνεβαίνω
στὸ ψηλὸ κρεββάτι ἀπάνω
καὶ τὸ φῶς εὐθὺς ὡς σβύνω
νιώθω πνέοντας ὁ ὕπνος,
σὰν εἰρήνης περιστέρι
μ' ἕναν κλῶνο ἐλιᾶς στὸ στόμα,
γύρω μου νὰ φτερουγίζῃ
καὶ, στενεύοντας τοὺς γύρους
πάντα, ἀπάνω μου καθίζει.
Στὸ στερνὸ στερνὸ ἁπλωμένη
ἡσυχία γλυκειὰ μὲ δένει —
Ξάφνω, κάτι μὲ ταράζει
καὶ ξυπνῶ, ταὐτιὰ τεντόνω.
Μὲς τὴν κάμαρα τὴν ἔρμη
ἀκούω σὰ νὰ ψιθυρίζῃ
καὶ βογγῶντας κυματίζει
γύρω ὡς θάλασσ' ἀπὸ στάχια,
ἤχοι ἀλλόκοτοι θρηνοῦνε,
ἀχνὰ φῶτα λάμπουν, σβοῦνε,
ζωὴ παίρνει τὸ σκοτάδι,
παίρνει τὸ μηδὲν μορφή.
Σέρνονται φορέματ' ἄνω
κάτω στὸ δωμάτιο μέσα,
στεναγμοὺς, κλάμματ' ἀκούω
καὶ στερνὰ κοντά μου πλάϊ
κάτι τρεῖς φορὲς βογγάει!
Τίς κουρτίνες ἀτ' τὴν κλίνη
τότε ἀνοίγω κεῖ μ' ὁρμή:
Καὶ γουρλώνοντας ἡ νύχτα
χίλια μάτια φλογισμένα
μὲ κοιτάζει ἀγριεμένα.
Βλέπω φῶτα νὰ γυρίζουν
καὶ μ' ὁρμὴ νὰ στροβιλίζουν
καὶ μὲ χίλιους ἀχνοὺς γύρους
τὄνα τἄλλο γοργὰ σφίγγει
κ' ἑκατὸ τεντόνουν χέρια
κ' ἑκατὸ σκαλόνουν πόδια
κατ' ἐμὲ καὶ μὲ χιλιάδες
μορφασμοὺς τὰ δόντια τρίζουν·
καὶ στὴν κλίνη μου μπρὸς τρέμει
κάτι φεγγαριοῦ σὰ φῶς
κ' ἕνα πρόσωπο προβάλλει
μὲ κλεισμένα, νεκρὰ μάτια,
μὲ γνωστὴ, γλυκειὰ μορφή,
τὴ δική σου τὴ μορφή.
Τώρα, ὁλάνοιχτα τὰ μάτια
μὲ κοιτάζει κ' ἕνας τρόμος
μοῦ σπαράζει τὸ μυαλό,
ἀπ' τὴ φλογισμένη κλίνη
πηδῶ κάτω κ' ἔξω ὁρμῶ
ἀπ' τὴν κάμαρα ποῦ καίει,
ἀπὸ πίσω τὸ στοιχειό.
Σὰν ἀπὸ Ἐρινύες διωγμένος
ἐδῶ μὲς τὴ σάλα φτάνω,
τότε ἀκούω, γλυκειά μου, ἐσένα
νὰ προσεύχεσαι καὶ θέλω
νἄμπω μὲς τὴν κάμαρά σου,
ὅταν πάλι—Βλέπεις; Βλέπεις;

ΒΕΡΘΑ

Τί καλέ μου;

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Δὲν τὸ βλέπεις
κεῖ στὴν ἄκρη πῶς σαλεύει
καὶ πῶς ἄμορφο ἀναδεύει;

ΒΕΡΘΑ

Δὲν εἶν' τ'ποτε, καλέ μου,
εἶναι γέννημα μονάχα
φαντασίας ξαναμμένης.
Κουρασμένος εἶσαι, λίγο
ἡσύχασε, κάθησ' ἐδῶ.
Ἔλα δῶ νὰ σ' ἀκκουμπήσω
καὶ γλυκὰ νὰ σὲ δροσίσω.

ΓΙΑΡΟΜΙΡ *(κάθεται ἀκκουμπῶντας στὸ στῆθος της .*

Ὦ σ' εὐχαριστῶ, πιστή,
ψυχὴ ὡραία σ' εὐχαριστῶ!
Σφίξε με στὴν ἀγκαλιά σου,
στὴν ἀγνότητά σου ἐμπρὸς
νὰ μακρύνουν φοβισμένα
τοῦ ἅδη τὰ στοιχειὰ ἀπὸ μένα.
Ἔτσι μὲς τὴν ἀγκαλιά σου
ἡ πνοή σου ὡς μὲ φυσᾶ
κ' ἡ ματιά σου ὡς μὲ κοιτάζει:
μὲς σὲ ρόδων εὐωδιὲς
σ' ἀνοιξιάτικες πνοὲς
λέει ἡ ψυχή μου κ' ἡσυχάζει
κι ἀπὸ πάνω μου θωρῶ
ξάστερο τὸν οὐρανό.

(Ἔρχεται ὁ Μπόροτιν).

ΜΠΟΡΟΤΙΝ

Ποιὸς εἶν' ἐδῶ μέσ' ἀκόμα;
Βέρθα οὐ; Καὶ σεῖς;

ΒΕΡΘΑ

Πατέρα —

ΓΙΑΡΟΜΙΡ

Τί νὰ πῶ κ' ἐγὼ δὲν ξέρω,
οὔτε πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ.
Τρελλὸν ἴσως θὰ μὲ πῆτε,
θὰ τὸ πίστευα κι ὁ ἴδιος,
ἂν δὲν εἶχ' ἀκούσει, δεῖ,
ἂν δὲν ἔνιωθα βαθυά μου
μέσα τὴν ψυχὴ νὰ τρέμῃ,
ναὶ νὰ τρέμῃ· καὶ μπορεῖτε
νὰ πιστέψετ' ὅτ' ὑπάρχουν
ἄνθρωποι νὰ φοβηθοῦνε
εὐκολότερ' ἀπὸ μέ.

ΜΠΟΡΟΤΙΝ

Δὲ σὲ νιώθω.

ΒΕΡΘΑ

Ἄκου, πατέρα·
τὸν ὁδήγησαν ἀπάνω
στὸ δωμάτιο καὶ μόλις
κλεῖ νὰ κοιμηθῇ τὰ μάτια,
ἄξαφνα μπροστά του βγαίνει—

ΜΠΟΡΟΤΙΝ

Ἀ! Μὲ τοὺς δικούς μου κιόλα
λογαριάζουνε καὶ σένα;
Κάτω κεῖ στὰ μαῦρα βάθη
τὄχουν, γυιέ μου, λοιπὸν μάθει
πῶς ἀγαπημένος μοῦ εἶσαι.
Ἄχ, γιατὶ νἀρθῇς ἐδῶ!
Μὴ θαρροῦσες χαρὲς, νέε,
πῶς γιορτάζομ' ἐδῶ πέρα;
Δές μας μόνο καθισμένους
στὴν πλατειὰ, τὴν ἔρμη σάλα,
στἄχαρο τραπέζι γύρα.

ΡΩΜΑΙΚΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

— Δὲ μοῦ λὲς, Κατίνα μου, γιατὶ ἡ νύφη δὲ χαίρεται, γιατὶ εἶναι ἀδιάφορη, σὰν ποῦ θὰ πῇς, παγωμένη; Τί κρῖμα! ἐμεῖς ὅλες μας χαιρόμαστε γι' αὐτὴν κι αὐτὴ θαρρεῖς καὶ δὲν τῆς μέλει γιὰ τὴ χαρά μας.

— Δὲν ξέρω, Μαριό, νὰ σοῦ πῶ τὸ γιατί. Ἄκουσα ὅμως πῶς ὁ γαμπρὸς γύρεψε γλήγορα χαρά, γιατὶ φοβᾶται μπᾶς κ' ἡ Κρουστάλλη πιὸ ἀργὰ θελήσῃ νὰ τζαϊντίσῃ.

— Ἄ! γιὰ ταῦτο λοιπὸ βιαστικὰ καὶ γλήγορα κάνουνε χαρὰ τὴν τυρινή, γιατὶ ἂν τἀφήσουνε ξώπασκα, φοβοῦνται ἡ μάννα της καὶ ὁ γαμπρὸς μὴν τύχῃ καὶ δὲ γίνῃ;

— Μὰ καὶ πῶς νὰ μὴν τὸ φοβοῦνται, βλέποντας τὴν ἀνακαρδιὰ τῆς Κρουστάλλης. Πές με, Μαριὸ ἐσύ, θὰ ξέρῃς καλήτερα, μπὰς τίποτις κι ἀγαπᾷ κανέναν ἄλλονε;

— Ἔλα καὶ σύ, καημένη, ποῦ πᾷς καὶ τὰ φαντάζεσαι αὐτά! Ἤβρες καὶ κρούσταλλο ἀγνό, σὰν ποῦ εἶναι ἡ Κρουστάλλω, κ' ἀγαπήσῃ ἄλλανε ἀπ' τὸν ἄντρα ποῦ θὰ πάρῃ! Κι ὁποιον ἄλλο κι ἂν ἀγάπαε, ἡ μάννα της ἡ Χρυσό, ποῦ τὴν πονεῖ καλήτερα κ' ἀπ' τὸ σπλάχνο της, θὰ τῆς τὸν ἔδινε καὶ δὲ θὰ τὴν ἄφηνε νὰ τὴν τρώῃ μέσα της σκουλήκι καθὼς θαρρεῖς καὶ τὴν τρώει τώρα. Δὲν εἶναι αὐτό, μόν' ξέρετε, μπρὲ κορίτσια, τί εἶναι; Ἔχει, ποῦ λένε, κοριτσιάτικη τρομάρα καὶ φόβο τῆς παντρειᾶς, νά, αὐτὸ εἶναι!

— Ἀδιάφορο, ἀναστενάξανε ὅλες μαζί, τί κρῖμα νὰ μὴ γελᾷ τέτοιο ὄμορφο καὶ τρυφερὸ κορίτσι!..

Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ λέγανε τὰ γειτονοκόριτσα, ποῦ εἴτανε μαζεμένα στὸ σπίτι τῆς Χρυσὸς γιὰ νὰ καταπιάσουνε τὴν προίκα τῆς κόρης της, τῆς ὄμορφης Κρουστάλλης. Εἴτανε συνήθειο ἀσάλευτο στὸ χωριό, ἅμα ἀποφασίζουνταν καμιὰ χαρά, τὰ γειτονόπουλα κ' οἱ φιληνάδες τῆς νύφης νἄρχουνται νὰ βοηθάνε στὴν προίκα της. Ἂν ὅμως τρέχανε νὰ βοηθήτουνε μὲ τόση δὰ καρδιά, εἴτανε κομμάτι γιὰ νὰ κολλήσῃ καὶ σ' αὐτὲς τὸ γούρι τῆς νύφης. Σίγουρο πιὰ τὄχανε πῶς στὸ χρόνο ἀπάνω, θὲ νὰ παντρεβούντανε κι αὐτές. Γιὰ τοῦτο, ἡ κάθε μιὰ ράβοντας τὰ νυφικά, ἀφοῦ τἀποσώνανε πιὰ ὅλως διόλου, τὰ φορούσανε μιὰ στιγμὴ ἀπάνω τους, λέγοντας γελαστὰ κι ἀθῶα «Κορίτσια, καὶ στὰ δικά μας καὶ στὸ κεφαλάκι μας». Μὰ γιὰ τὴν προίκα τῆς Κρουστάλλης, δὲν εἴτανε τὸ ἴδιο. Κανένα ἀπ' τὰ γειτονοκόριτσα δὲν τόλμαε νὰ πῇ «καὶ στὰ δικά μας», γιατὶ θαρρεῖς κι ἀνατρίχιαζε ἀπ' τὸ φόβο του, συλλογιόντας πῶς μποροῦσε νὰ τὴν πλακώσῃ ἡ ἴδια λύπη, ἡ ἴδια βαροκαρδιὰ ποῦ εἶχε ἡ ἄμοιρη ἡ νύφη, ἡ ὄμορφη Κρουστάλλη.

. . . . . .

Σὲ λίγες μέρες ἔγινε ἡ χαρά, παντρέφτηκε ἡ Κρουστάλλη, μὰ στεκότανε πάντα ἀδιάφορη καὶ σὰ μαρμαρωμένη. Δὲν εἶχε ἡ ἀγνὴ κόρη μέσα στὰ ματάκια της, τὴ λάμψη ἐκείνη ποὄχουνε οἱ νύφες ποῦ ἀγαποῦνε κι ἀγαπιοῦνται. Στεκότανε ὅλο ἕνα, ἀδιάφορη ψυχρὴ στὰ χίλια ποῦ τῆς λέγανε, στὰ τόσα ποῦ τῆς εὐκούντανε, ἀδιάφορη, ὄμορφη, ζωγραφιστή, μὰ πάντα ἄχ! πάντα ἀδιάφορη, σὰν ὄμορφο ἴσιο κρῖνο, θἄλεγες νεκρό, τόσο δὲν εἶχε μυρωδιά, δὲν εἴτανε γενομένο ἀκόμα.

Κ' ἔτσι πέρασε καιρός, περάσανε δυὸ χρόνια κ' ἡ καημένη ξακολούθαε νὰ εἶναι πάντα ὄμορφη, λυγερή, χιονόπλαστη, ποῦ δὲ θὰ πίστευες πῶς εἴτανε παντρεμένη, ἐπειδὴ σὰ μάρμαρο ἔμοιαζε πάντα, καὶ τὸ μάρμαρο ἔμνησκε καθάριο ἀγνό, πάντα καὶ πάντα μάρμαρο κρύο. Τὰ νιάτα της τ' ἀφρόπλαστα, τὰ δροσερά, τἀνθισμένα, ἐκεῖνα ποῦ μοιάζανε μὲ τῆς ἄνοιξης τὰ τριαντάφυλλα, τὰ χαιρόντανε ἄλλοι, χωρὶς αὐτὴ νὰ νοιώσῃ τὴ σπίθα τῆς ζωῆς, τὴ λάμψη τῆς εὐτυχίας. Δὲν ἔννοιωσε τἀπονήρευτο μέσα του χαρά, βαρειὰ εἴτανε γι' αὐτὴν ἡ δημιουργία. Γιατὶ δὲν ἀγάπησε ἡ Κρουστάλλη, δὲν ἀγάπαε ἀκόμα, κ' εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ πανώρια, ποῦ διαφεντεύει τὴν πλάση καὶ τὸν

Πῶς μακραίνουν, δὲς, οἱ ὧρες,
πῶς σκοντάβ' ἡ ὁμιλία,
στὸν πιὸ ἀνάλαφρο τὸ βρόντο
πῶς καθένας μας τρομάζει
καὶ τὴν κόρη του ὁ πατέρας
μ' ἀγωνία τὴν ἀντικρύζει
καὶ μὲ φρίκη, δὲ γνωρίζει
εἶναι τάχα τὸ παιδί του
ὅπου δῶ μιλεῖ μαζί του
ἢ τῆς κόλασης στοιχειό.
Ἔτσι ζοῦν, παιδί μου, ὅσοι
τοὺς ἔχ' ἡ μοῖρα σημειώσει!
Καὶ σὺ θὲς τὸ τολμηρό σου
πνεῦμα, θέλεις τὴ χαρά σου,
τὴ γαλήνη τῆς καρδιᾶς σου
ἀγαθὰ ὑψηλὰ, νὰ ρίξῃς
στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ φωτιά;
Ἄχ, παιδί μου, δὲν τὴ σβύνεις,
θὰ χαθῇς μ' ἐμᾶς καὶ σύ.
Φύγε ὅσο καιρὸς σοῦ μένει.
Μόνο ἕνας τρελλὸς πηγαίνει
κεῖ τὸ σπίτι του νὰ χτίσῃ
πόχει ἡ ἀστραπὴ χτυπήσει.

ΦΡΑΝΤΣ ΓΚΡΙΛΛΠΑΡΤΣΕΡ

(Μετάφρ. Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ)

Η ΕΘΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ*

Ὁμιλία ποῦ ἔγινε στὴν Ἑταιρία «Ἡ Ἐθνικὴ γλῶσσα» στὶς 23 τοῦ Γεννάρη τοῦ 1905, ἀπὸ τὸν κ. ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ.

Τέτοιος μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι καὶ τέτοιος θὰ εὐχόμουνα νἄστεκε ὁ πρῶτος κι ὁ ἁπλούστερος σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας μας, μὰ γενναῖος πάντα καὶ σπουδαῖος, καθὼς τὸν εἶπα. Καὶ γι' αὐτὸ πρῶτ' ἀπ' ὅλα κι ἀπάνου ἀπ' ὅλα χρειάζεται γενναῖα καὶ σπουδαῖα νὰ τὴ δουλέψουμε τὴν Ἑταιρία οἱ ὀπαδοί της. Γιατὶ καὶ μὲ δυὸ εἰδῶν ὅπλα θὰ πολεμάῃ ἡ Συντροφιά μας. Μὲ ὅπλα διανοητικὰ καὶ μὲ ὅπλα ἠθικά. Τὰ πρῶτα θὰ μᾶς ταμπουρώνουν καὶ θὰ μᾶς τονώνουν κάθε φορὰ τὸ νοῦ μὲ τὴ σπουδὴ τῶν πραγμάτων γιὰ νὰ πατᾶμε γερὰ στὰ ζητήματα, δεξιὰ νὰ τὰ μεταχειριζόμαστε, καὶ νὰ τὰ βλέπουμε μὲ τὴν ἀκέρια τους ὄψη. Τὰ δεύτερα θὰ μᾶς ζεσταίνουν τὴν καρδιὰ μὲ τὸ θάρρος ποῦ θὰ μᾶς κάνῃ νἀντικρύζουμε ἄφοβα καὶ μὲ τὴν καταφρόνηση ποῦ ταιριάζει, τοὺς θυμοὺς, τὰ φοβερίσματα, τἀναθέματα, τὰ περιγελάσματα, ὅλα τὰ πρόχειρα, τὰ κωμικὰ, τὰ εὔκολα, τἀστόχαστα, ξέρω γώ τἰ ἄλλο. Ποιὸς δὲ διάβασε τὰ λόγια τοῦ Ψυχάρη ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ «Ταξιδιοῦ» του; «Νὰ πολεμᾷ κανεὶς γιὰ τὴν πατρίδα του ἢ γιὰ τὴν ἐθνική του γλῶσσα ἕνας εἶναι ὁ ἀγῶνας. Ἅμα δείξει ἕνα ἔθνος ποῦ ξέρει τί ἀξίζει ἡ δημοτική του γλῶσσα κι ἅμα δὲ ντραπῇ γι' αὐτὴ τὴ γλῶσσσα, βλέπουμε πῶς τόντις εἶναι ἔθνος. Πρέπει νὰ μεγαλώσῃ ὄχι μόνο τὰ φυσικά, μὰ καὶ τὰ νοερά του τὰ σύνορα».

Μὰ τάχα καὶ τοῦ φυσικοῦ σύνορου τὸ μεγάλωμα μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ χωρὶς ἕνα παράπλευρο μεγάλωμα τοῦ νοεροῦ σύνορου; Καὶ γιὰ νὰ δουλέψῃ κανεὶς γιὰ τὸ μεγάλωμα τοῦ νοεροῦ σύνορου ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ γλῶσσα ποῦ εἶναι τοῦ νοῦ τὸ θέμελο, δὲν εἶναι ἀνάγκη στὴν περίσταση αὐτὴ νἄχῃ ἐπάγγελμά του ἢ καὶ τέχνη του τὴ φιλολογία, νὰ εἶναι πεζογράφος ἢ ποιητὴς ἢ κανένας σοφὸς μὲ δίπλωμα. Ὅποιο ἐπάγγελμα κι ἂν ἔχῃ κι ὅποιο εἶδος παιδείας καὶ τέχνης κι ἂν ἀκολουθῇ, φτάνει νὰ εἶναι ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιὰ, ἄξιος νὰ δεχτῇ, νἀναγνωρίσῃ, νὰ χωνέψῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ «τὴ μελετη, τὸ ξάπλωμα καὶ τὸ μεταχείρισμα τῆς ζωντανῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς καὶ σὲ ὅλα τὰ εἴδη τοῦ γραφτοῦ λόγου»· καὶ νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν ἰδέα στὸ σπίτι του, στὸ γραφεῖο του, στὸ κατάστημά του, στὴν ἀγορὰ, στὴν πολιτεία, στὴν κοινωνία, στὴ ζωὴ μ' ἕνα λόγο. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονᾶμε πῶς δὲ φτάνει, γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς σύντροφός μας, μονάχα ἡ ἁπλὴ περιέργεια, ἀκόμα καὶ ἡ ἀγαθὴ διάθεση, μήτε ἡ συμπάθεια, ἡ ἀδυναμία, ἡ ἐμπιστοσύνη ποῦ ἔτυχε νὰ τρέφῃ πρὸς ἄλλους ὀπαδοὺς τῆς Ἑταιρίας. Κι αὐτὰ εἶναι καλὰ σημάδια καὶ χρήσιμα ἐφόδια. Μὰ πρέπει νἆναι κι ὁ ἴδιος προγυμνασμένος κάπως γιὰ νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τοῦ ἔργου. Χρειάζεται φωτισμένη συνείδηση· γνώση μαζὶ κ' ἐνθουσιασμός.

* * *

Κατὰ δυὸ τρόπους νομίζω, μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποστηρίξῃ πῶς ξέρει τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους του. Τὴν ξέρω ἐμπειρικὰ· ἀπὸ τὴ ζωή· σὰ ζωντανὴ γλῶσσα ποῦ εἶναι. Τὴ βύζαξα μὲ τὸ γάλα τῆς μητέρας μου. Πέρασε στὸ αἷμα μου. Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μοῦ τὸ μάθουν αὐτὸ οἱ σοφοὶ καὶ καμιὰ κανενὸς εἴδους γλωσσικὴ Ἐπιστήμη. Ἀνάμεσα στοὺς δυὸ φραστικοὺς τύπους στὸν τύπο «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» καὶ στὸν τύπο «Πέθανε ὁ πατέρας μου» αἰσθάνομαι πῶς ὁ δεύτερος μπῆκε μέσα στὸ εἶναι μου καὶ ρίζωσε στὴν καρδιά μου· κι ὅταν ἔρχεται στὸ στόμα μου, μαζὶ μὲ ὅλη μου τὴν ψυχὴ ἀνεβαίνει στὸ στόμα μου αὐτόματα, καθὼς ἀνασαίνω. Ἐκεῖ ποῦ ὁ τύπος «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι σὰ ρόφημα ποῦ μπορεῖ καὶ νὰ μοῦ στέκῃ ἐπὶ τέλους, μὰ ποῦ μπορῶ νὰ τὸ πετάξω ἀπὸ πάνω μου ἀκίντυνα ὅ,τι ὥρα θέλω. Νοιώθω μονάχα μιὰ ὑποχρέωση νὰ τὸ βαστῶ, χωρὶς νὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη του. Ὁ δεύτερος τρόπος τῆς γνωριμιᾶς μὲ τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους σου εἶν' ἐκεῖνος ποῦ πηγάζει κι ἀπὸ τὴ μελέτη ποῦ μὲ τὴ βοήθεια τῆς Σοφίας τῆς ἔκαμες. Ξέρω πῶς τὸ «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι ἀναχρονισμός· ξέρω πῶς ὅπου ἔμεινε ὁ τύπος *πατέρας*, δὲν μπορεῖ νὰ ξαναγυρίσῃ, ὅπως κι ὅσα κι ἂν κάμουμε, ὁ τύπος *πατὴρ*, παρὰ μὲ τυραννικὸ βιασμὸ τῆς γλώσσας. Ξέρω πῶς ὁ τύπος *πέθανε* φυσικὰ ξετυλίχτηκε καὶ εἶναι ἡ ἀναγκαία ἀνάπτυξη καὶ σὰ νὰ ποῦμε, ὁ νόμιμος κληρονόμος τοῦ τύπου *ἀπέθανε*. Ξέρω πῶς ὁ τύπος «πέθανε ὁ πατέρας μου» φύτρωσε ὀργανικὰ καὶ εἶναι τὸ χλωρὸ κλαδὶ τοῦ γλωσσικοῦ μας ἐθνικοῦ δέντρου, ἐνῶ ἡ φράση «ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι τὸ ξερόκλαδο τοῦ γλωσσικοῦ μας ἐθνικοῦ δέντρου ποῦ προσηλώθηκε μὲ τὴ θέληση μόνο καὶ μὲ τὰ καρφιὰ στέκεται στὸ γλωσσικὸ κορμό. Καὶ ξέρω πῶς ὅ,τι ἀληθεύει γιὰ τὸ ἕνα τοῦτο παράδειγμα ἀληθεύει καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνάλογους φραστικοὺς τύπους ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρῃ ἐδῶ ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα κ' ἐκεῖ ἀπὸ τὴ δημοτική. Ξέρω πῶς ἀνάμεσα στοὺς ἀντίθετους αὐτοὺς γλωσσικοὺς τύπους δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος τύπος ποῦ νὰ κρέμεται στὸν ἀέρα καὶ νὰ βρίσκεται στὴ διάθεσή μας, καὶ μετρημένος μὲ τὸ διαβήτη νὰ κρατιέται μακριὰ κι ἀπὸ τἀρχαῖα, μακριὰ κι ἀπὸ τὰ δημοτικά. Καὶ μολαταῦτα δὲν ξεχνῶ πῶς στὴ γλῶσσα ποῦ γράφει κανεὶς μπορεῖ νὰ γίνουνται συμβιβασμοὶ λογῆς λογῆς· μὰ τέτοιοι ποῦ δὲ θὰ χαλάσουν τὸν τέλεια μορφωμένο καὶ τὸν καθεαυτὸ χαραχτῆρα τῆς γλώσσας. Καὶ διαλέματα μπορεῖ νὰ γίνουνε καὶ ἀλλάγματα καὶ λογῆς ταιριάσματα στὸ λόγο ποῦ γράφουμε, μὰ πάντα *λογοτεχνικὰ* γιὰ ἐξαιρετικὲς ἀφορμὲς καὶ σὲ στιγμὲς ἐξαιρετικὲς, κα-

(*) Βλ. «Νουμᾶ» περασμένο. Στὸ περασμένο φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» τὴν τελευταία ἀράδα τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Παλαμᾶ μπῆκε, ἀπὸ λάθος τυπογραφικὸ, ἡ λέξη «λαχταρεύοντας», ἀντὶ λ α χ τ α ρ ώ ν τ α ς.

κόσμο ἀλάκαιρο. Γιὰ ταῦτο καὶ ἡ ἄτυχη Κρουστάλλη ἔδινε σ' ἄλλους τὴ ζωή, κ' ἐκείνη ζοῦσε πεθαμμένη.

Μιὰ μέρα, μιὰ πρωϊνή, μιὰ μυρόβολη μαγιάτικη αὐγούλα, ἡ Κρουστάλλη μας περπάτασε μονάχη, ὁλομόναχη μέσ' τὸ περιβόλι της.

Κρύα πάντα κι ἀδιάφορη καὶ σὰ μαρμαρωμένη, σὰ νὰ μὴ ζοῦσε ἐδῶ στὴ γῆς, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους.

Ξάφνου τσίτωσε τὰ μάτια της κρατώντας τὴν καρδιά της, κ' ἔβλεπε κάτι ποῦ ἔτρεχε ἐκεῖ ψηλὰ στὸ βουνὸ στόλόστενο μονοπάτι. Ἀλήθεια κάτι ἄγριο θἄτρεχε, γιατὶ ἡ ἄκακη ἡ Κρουστάλλη ἄρχισε νὰ τρέμῃ ἀλάκαιρη καὶ νὰ χτυποῦν τὰ δόντια της. Κ' ἔμπηξε μάλιστα καὶ μιὰ φωνή, μιὰ δεύτερη πιὸ δυνατή, μιὰ τρίτη ποῦ θάρρευες καὶ σὲ σπάραζε τὰ σπλάχνα, καὶ χωρὶς νὰ διῇ ποῦ πατᾷ, σ' ἀγκάθια ἢ λουλούδια, ἐφτύς, σὰν τἄγριο ζαρκάδι, πηδώντας βάτους καὶ νερά, βρέθηκε ψηλὰ στὸ μονοπάτι, κοντὰ σ' ἕνα πὲς νεκρό, σ' ἕναν αἱματοκυλισμένο. Κομμάτι πιὸ παρακεῖ, τἄλογο ποῦ τὸν ἔρριξε, στέκουνταν τώρα ἥσυχο, μὰ εἶταν ἀκόμη ἀφρισμένο ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ δύναμη πόβαλε νὰ καταπονέσῃ τὸν ἀντρεῖο καβαλλάρη του.

Ἐκεῖ ἡ Κρουστάλλη στάθηκε μιὰ στιγμὴ νὰ πάρῃ τὴν ἀνάσα της, γιατὶ θἄλεγες πῶς τὸ στῆθος της θἄσπανε, τόσο ἡ καρδιά της χτύπαε δυνατὸ κι ἀκατάστατα.

Κ' ἔσφιγγε τὴν καρδούλα της, ποῦ ὅλο ἕνα χτύπαε, καὶ κοίταζε ὁλόγυρά της μὲ φόβο, καὶ εἶδε πῶς ἐτανε τώρα μακριὰ ἀπ' τὸ περιβολάκι της, μονάχη, θεομόναχη, στόλόστενο μονοπάτι, ἔχοντας στὰ πόδια της τὸ νεκρό, καὶ τριγῦρο της τὴ φύση. Κ' ἡ φύση ἀνθοῦσε γελαστή, χαρούμενη, εὐτυχισμένη, ξαναγεννιούντανε ἡ τρανή, ὄμορφη μέσ' τὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἄνοιξης, μέσ' τοῦ μαγιοῦ τὰ ρόδα. κι ὁ νιὸς ποῦ κοίτουνταν κατὰ γῆς. στὰ πόδια τῆς Κρουστάλλης, βαμμένος μέσ' τὸ αἷμα, αὐτουνοῦ τὰ λούλουδα μαραινούντανε, πεθαίνανε μὲ τοῦ μαγιοῦ τὴν ἄνοιξη. Καὶ λυπήθηκε ἡ ἄκακη κ' αἱμάτωσε ἡ καρδιά της, καὶ φώναξε τότες στὸ Θεὸ σπαραχτικά, μὲ ἀπελπισιά. — «Σῶσ' τονε, Παντοκράτορα, βοήθεια!» Μὰ ὁ Θεὸς δὲν τὴν ἄκουσε, γιατὶ ὁ νέος δὲ σάλεβε. Εἶτανε πάντα ἀκίνητος, ἔχοντας στὸ γλυκό του πρόσωπο τὴν κίτρινη· βοῦλλα ποῦ τοῦβαλε ὁ χάρος.

Καὶ τρόμαξε ἡ Κρουστάλλη πιὸ δυνατὰ καὶ ταράχτηκε, καὶ θέλησε νὰ φύγῃ πίσω στὸ σπιτάκι της, μακριά, ὁλόμακρα ἀπ' τἄγριο μονοπάτι. Μὰ ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης, ἡ αἰώνια, ἡ ἅγια, ἡ ἱερή, ἐκείνη ποῦ βαστᾷ καὶ ζωντανεύει ἀλάκαιρη τὴν πλάση, ἐκείνη ποῦ ἔσπρωξε τὴν Κρουστάλλη νὰ τρέξῃ, νὰ προφτάξῃ κοντὰ στὸν ἄγνωστο ποῦ πάλαιβε μὲ τἀγριωμένο ἄλογό του, ἐκείνη ποῦ τῆς ἔδωκε φτερὰ γιὰ νἄρθῃ νὰ τονὲ γλυτώσῃ, ἐκείνη τώρα τῆς ἔζωνε ὁλοτρόγυρα στὰ πόδια της ὀκάδες βαρειὲς ἀσήκωτες ἀρμαθιὲς μολύβια, ποῦ δὲν μπόραε πιὰ μ' αὐτὰ νὰ φύγῃ ὅπως τὄθελε, νὰ κάμῃ μιὰ περπατησιά, μακριὰ ἀπ' τὸ νεκρό.

Καὶ στάθηκε, καὶ ζύγωσε μάλιστα πιὸ κοντά του κι ἄρχισε νὰ τὸν κοιτάζῃ τώρα πιὸ γλυκά, μὲ λύπη καὶ μὲ συμπαθεια. Δὲν τονὲ φοβούντανε πιά, δὲ φοβούντανε τὴ μοναξιὰ ποὔτανε ὁλόγυρά της. Σιγὰ, σιγὰ τῆς φάνηκε πῶς εἶχε ἕνα σύντροφο, πῶς δὲν εἶτανε μονάχη. Καὶ πῆγε καὶ γονάτισε κοντά του, καὶ πῆρε τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ τὸ στηλώσῃ στὸ γόνατό της, καὶ χάϊδεβε τὰ μαλλάκια του, καὶ σκούπιζε τὶς πληγές του, καὶ τοῦ μίλαε τόσο γλυκά, ποῦ θἄλεγες καὶ τονὲ γνώριζε ἀπὸ πολὺν καιρό, ἀπὸ χρόνια· πῶς μεγαλώσανε μαζί, πῶς ὅλο αὐτόνα ἔβλεπε.

Ξέχασε κιόλας πῶς εἶτανε νεκρὸς καὶ πῶς τοῦ κάκου μιλοῦσε. Ἀδιάφορο! Ἐκείνη μίλαε καὶ χάϊδευε, χάϊδευε καὶ μίλαε ὥσπου τὸ οὐράνιο χάδι της ἔκανε τέτοια ζεστασιά, εἶχε μέσα του τέτοια ζωή, τέτοια θαματουργὴ δύναμη ποῦ ἔφερε τὴ νεκρανάσταση.

Ἀγάλια ἀγάλια καὶ βαριά, ἐκεῖνος ποῦ τονὲ θάρρευε πεθαμμένο, ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ εἶδε ἀντίκρυ του νὰ στέκεται τἀγγελικὸ πλάσμα, ὄμορφο, ἄσπρο σὰν ἴσιο κρίνο. Τὸ κρίνο τώρα ζωντάνεψε, γιατὶ ἡ ματιὰ ποῦ τῆς ἔρριξε ὁ νιὸς ὁ χαριτωμένος, τρύπησε τὸ στῆθος της βαθιά, ἠύρε τὴν καρδιά της, τὴν ἄνοιξε, τῆς μίλησε, τῆς εἶπε χίλια δυὸ λόγια γλυκά, τὴν ἔκαμε νὰ διῇ τὴν ἀγάπη, καὶ τώρα πιὰ ἡ καλότυχη ἀγάπαε ἀσίλευτα, μὰ πάντα. Τώρα τῆς φάνηκε πῶς ζῇ, πῶς γνώρισε τὸν κόσμο, πῶς

νονισμένα κι αὐτὰ ἀπὸ τὸ λεπτὸ αἴσθημα τοῦ συγγραφέα καὶ τότε ὄχι μὲ σχολαστικὸ χωρὶς ἀνάγκη γύρισμα στὰ πεθαμένα, μὰ μὲ τὴν ὑποταγὴ στοὺς νόμους ποῦ κυβερνᾶν καὶ τὴ γλῶσσα, σὰν ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ μαζὶ φαινόμενα, ὅσο κι ἂν εἶναι οἱ κοινωνικοὶ νόμοι πιὸ περιπλεμένοι καὶ πιὸ δυσκολοξεδιάλυτοι. Τὸ συμπέρασμα εἶναι πῶς τὶς δυὸ τοῦτες γνωριμιὲς τῆς γλώσσας μας, τὴν ἐμπειρικὴ καὶ τὴ θεωρητικὴ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ τὴν αἰσθηματικὴ, εἶναι προωρισμένη ἡ Συντροφιά μας νὰ συμπληρώση καὶ νὰ δυναμώση, τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη.

* * *

Ἀνάμεσα σὲ κεῖνα ποῦ θὰ μᾶς ἐγκαρδιώνουνε στὴ σπουδή, γιὰ νὰ μᾶς δυναμώνουν καὶ τὸ θάρρος, πρῶτ' ἀπ' ὅλα χρειάζεται καλὰ νὰ βάλουμε στὸ νοῦ μας καὶ νὰ μὴ τὸ λησμονᾶμε πῶς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν εἶναι γέννημα τῆς τελευταίας ὥρας, μήτε εἶναι χτεσινὸ παιδὶ ποῦ τὸ σπρώξανε στὴ μέση ἔτσι ἀπὸ τὸ τίποτε κάποιοι τολμηροὶ κυνηγοὶ τῶν καινούριων, κάποιοι πεινασμένοι γιὰ νάκουστοῦν, λίγοι νεοφώτιστοι βαργιεστισμένοι ἀπὸ τὰ συνειθισμένα. Μᾶς εἴπανε γιὰ τὴν καθαρεύουσα—καὶ πολὺ σωστὰ—πῶς ἱστορικοὶ λόγοι μᾶς τὴν καθιέρωσαν. Μὰ ἔχει καὶ ἡ δημοτική μας πολυσάλευτη κι ἀπὸ καιροὺς τὴν ἱστορία της μὲ δρόμους κοπιαστικοὺς καὶ μὲ σημαντικοὺς σταθμούς· εἶναι ἡ ἱστορία της πυκνοσέλιδο βιβλίο μὲ περισσὰ κεφάλαια. Κ' ἐμεῖς ἀκολουθοῦμε μιὰ σεβαστὴ πατροπαράδοτη παράδοση. Μποροῦμε νὰ λέμε πῶς ἔχουμε κ' ἐμεῖς τοὺς προγόνους μας καὶ τοὺς ἀρχαίους μας καὶ τοὺς μυθικούς μας ἥρωες καὶ τὰ ἱστορικὰ καὶ τὰ προϊστορικὰ μας. Πρέπει νὰ γυρίσουμε χίλια καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια γιὰ νὰ συλλάβουμε αἰσθητὰ τὰ σημάδια τῶν πρώτων ὑπαδῶν τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὸ γραφτὸ λόγο. Τὴν ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας τὴν ξεχωρίζει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἕνα παραδαρμένο ἀνεβοκαταίβασμα ἀπὸ τὴ σχολαστικὴ μίμηση τῶν ἀρχαίων πρότυπων ποὺ κάνει μούμια τὴ γλῶσσα, κι ἀπὸ τὴν προσπάθεια ποῦ βάζει λαϊκὰ στοιχεῖα μέσα στὸ λόγο καὶ τὸν πλάθει κάπως ζωντανώτερο. Ὕστερ' ἀπὸ τέτοια συγκρατητὰ γραμπαλίσματα ποῦ βαραίνουνε πρὸς τὸ μέρος πότε τούτων πότ' ἐκείνων, φανερώνεται μὲ μεγάλη ὁρμὴ ἕνα ξανάδωμα σχολαστικοῦ ἀττικισμοῦ στὴν ἐποχὴ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Μὰ τότε ἴσα ἴσα παρουσιάζονται σὰν ἀντιζύγιασμα καὶ τὰ πρῶτα καθαρώτερα γραμματολογικὰ ἔργα στὴ μεσαιωνικὴ δημοτικὴ γλώσσα. Ὕστερα ἡ Κρήτη γίνεται πατρίδα μιᾶς λογοτεχνικῆς ἄνοιξης στὴν ἐθνική μας γλῶσσα. Μὰ τὸ ποτάμι τῆς Τουρκιᾶς τὰ παίρνει σβάρνα ὅλα τὰ πρῶτα μας πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια, ὅσο ποῦ μέσα στῆς σκλαβιᾶς τἀγριοκαῖρι γίνεται ὁ κλέφτης ποιητὴς καὶ τὸ βουνὸ ἀκαδημία γλωσσοπλαστική, κι ὅσο ποῦ νἀρθῇ μιὰ μέρα καὶ νὰ κράξῃ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση μὲ τὸ στόμα τοῦ σοφοῦ: «Ὁ Ἕλληνας Δάντης εἶναι ὁ ἑλληνικὸς λαός!» Μὰ γλήγορα ἡ ἑλληνικὴ ψυχή, τελειώνοντας ὁ 18ος αἰώνας, ξανάρχεται στὰ συγκαλά της καὶ φωτίζεται μὲ τὴν Παιδεία, εἴτε παρμένη ἀπὸ τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, εἴτε κληρονομημένη ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τἀρχαῖα γράμματα. Καὶ μ' ἕνα τέτοιο φῶς ἀνατέλλοντας ὁ αἰῶνας ποῦ τελευταῖα πέρασε, μᾶς δείχνει πιὸ καθαρὸ καὶ πιὸ γερὸ καὶ τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας τὸ περπάτημα. Ἀπὸ τὰ πρῶτα μανιφέστα, τὰ τραγούδια καὶ τὰ μεταφράσματα τοῦ τολμηρότατου Βηλαρᾶ ἴσα μὲ τὰ πολιτικοκοινωνικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τὰ κριτικὰ καὶ λογοτεχνικὰ καὶ τὰ κάθε λογῆς κομμάτια ποῦ δημοσιεύονται σήμερα στὰ φύλλα τοῦ «Νουμᾶ», μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πῶς δοκιμάσαμε νὰ σπείρουμε τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς σκέψης καὶ σὲ ὅλα τὰ εἴδη τοῦ γραμμένου λόγου. Ἂν δὲν πρασίνισε παντοῦ ἡ γῆ, μὰ σκάφτηκε ὅμως σὲ πλατειὲς μεριὲς γιὰ μελλόμενα πρασινίσματα. Ἂν δὲν ὑψώθηκαν παντοῦ παλάτια, θέμελα ρίχτηκαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ στερεά. Κ' ἔξω ἀπὸ κάποια ἔργα βγαλμένα ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς Φαντασίας, ἀκόμα στὴν ἀρχὴ βρισκόμαστε. Μὰ εἶναι γιομάτη μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἀρχή, σὰ μέρας ἀσυγνέφιαστης ροδοξημέρωμα, ποῦ τὸ βλέπεις ἀπὸ τἀνοιχτά.

Μὴ λησμονᾶμε πῶς ὁ περίφημος Διάλογος τοῦ Σολωμοῦ μεταξὺ «Ποιητῆ καὶ Σοφολογιώτατου» γράφτηκε σὲ χρόνους ἐθνικῆς ἀνάστασης καὶ εἶναι συμπλήρωμα σὲ πεζὸ λόγο τοῦ «Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», στὸν ἴδιο πολεμιστήριο τόνο. Πολεμώντας τὸ Σοφολογιώτατο, γιὰ τὴν πατρίδα λέει πῶς πολεμάει κι ὁ Ποιητὴς τοῦ Σολωμοῦ. Κ' ὕστερ' ἀπὸ ἑξήντα χρόνια στὸ ξώφυλλο τοῦ «Ταξιδιοῦ» τοῦ Ψυχάρη πρωτοσαλπίζεται ξανὰ τὸ σάλπισμα μὲ τὸ ρητὸ τοῦ Ὁμήρου «Ἀμύνεσθαι περὶ πατρης». Μὴν τὸ ξεχνοῦμε. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶναι, ἀπάνου ἀπ' ὅλα τἄλλα, ζήτημα **Ἐθνικό**. Καὶ παράπλευρα μὲ τοὺς δικούς μας τὸ ἔθνος μας εὐγενικώτατα τὸ δουλέψανε κ' οἱ ξένοι ἐκεῖνοι σοφοὶ (σὰ νὰ θέλανε νὰ πληρώσουν τὴ χάρη ποῦ χρωστᾶ ἡ Εὐρώπη στὴ μητέρα Ἑλλάδα), ποῦ μᾶς δείξανε κι αὐτοὶ τὸ δρόμο τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας καὶ μᾶς ἔμπασαν ἐκεῖ μὲ τὸ βάρος τῆς γνώμης τους. Ὁ Φωριὲλ ἐδῶ κι ὀγδόντα ἕξη χρόνια στὸν πρόλογό του τῶ δημοτικῶνε μας τραγουδιῶν, ξεδιπλώνοντας τὶς ὁμορφιὲς καὶ χρυσοπλέκοντας τὸ ἐγκώμιο τῆς ἐθνικῆς περιφρονημένης γλώσσας μας, πρέπει νὰ στέκεται στὴν ἴδια τὴν κορφὴ γιὰ μᾶς μὲ τὸ λόρδο Μπάϊρον. Κι ὁ Κρουμπάχερ παρουσιάζοντας στὴ Βαυαρικὴ Ἀκαδημία τὸ ὑπόμνημά του: Γιὰ τὸ «Πρόβλημα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας», ἐνεργεῖ κίνημα ποῦ ἀξίζει νὰ τὸ ποῦμε ἡρωϊκό.

* * *

Κυρίες καὶ Κύριοι!

Θέλουμε ν' ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴ διάδοση τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας, σύμφωνα μὲ τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ Καταστατικοῦ μας· ἡ ἐνέργειά μας, ὅσο κι ἂν τὴ βοηθᾶνε διάφορα στοιχεῖα, ὅσο κι ἂν τῆς δίνουν τὸ πρῶτο σπρώξιμο ἡ Φιλολογία καὶ ἡ Τέχνη, εἶναι κοινωνικὴ ἐνέργεια. Ὑπάρχει καὶ μιὰν ἄλλη ἐργασία ποῦ πολὺ συγγενεύει μὲ τὴ δική μας, καὶ στέκεται παράπλευρα μ' αὐτή, χωρὶς νὰ εἶναι κ' ἡ ἴδια. Θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴν ἐργασία τὴν καθαυτὸ λαογραφικὴ ποῦ περιμαζώνει ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ καὶ τυπώνει καὶ ἐξετάζει καὶ γλυτώνει ἀπὸ τὸ χαμὸ, παίρνοντάς το ἀμέσως ἀπὸ τὸ λαό, τὸ ὑλικὸ τῆς ζωντανῆς γλώσσας, τὰ δημοτικὰ μνημεῖα· τραγούδια, παραμύθια παροιμίες, παράδοσες, πρόληψες, συνήθια, γραμματικές, γλωσσάρια, καὶ τέτοια· ἐνέργεια ἐπιστημονική. Ἡ δική μας ἡ δουλειὰ διαφέρει ἀπὸ τὴ δική τους, ὅσο ξεχωρίζει τὸ ἔργο τοῦ βοτανικοῦ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ φυτοκόμου. Ὁ πρῶτος παίρνει τὸ φυτὸ καὶ τὸ κλεῖ σὲ γυαλὶ καὶ τὸ τοποθετεῖ μέσα στἀργαστήρι του καὶ σπουδάζει τοὺς νόμους του μὲ τὸ μικροσκόπιο καὶ τὸ φυλάει σὲ Μουσεῖο. Ὁ δεύτερος τὸ παίρνει τὸ φυτὸ καὶ τὸ καλλιεργεῖ καὶ τὸ πολλαπλασιάζει καὶ τὸ ξαναφυτεύει μὲ γνώση καὶ κεῖνος πάντα καὶ μ' ἐπιστήμη. Ὅμως ἡ λαογραφικὴ ἐργασία, τὸ ἁπλὸ καὶ σπουδασμένο περιμάζωμα τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ (κ' ἔχουμε στὴν ἑταιρία μας ὑπαδοὺς ποῦ εἶναι δοκιμασμένοι λαογράφοι) περνάει τώρα γιὰ κάτι πολὺ νόμιμο, πολὺ χρήσιμο, πολὺ εὐεργετικὸ στὸ ἔθνος, ὥστε ὄχι μόνο κανεὶς δὲν ξαρνίζεται ἀκούγοντας πῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ καταγίνονται σὲ τέτοια, μὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τοὺς βοηθᾶνε, τοὺς τιμοῦν, τους ἐγκωμιάζουν, τοὺς βραβεύουν μὲ ἠθικὰ καὶ μὲ χρηματικὰ βραβεῖα ἰδιῶτες καὶ σω-

---

ξεμαρμαρώθηκε, πῶς πῆρε τὸ λουλούδι μυρωδιά, πῶς ἔγινε γυναίκα ἡ Κρουστάλλη, γυναίκα ὁλόσωστη, μ' ἀγάπη στὴν καρδιά.

Πέλαγος ἀπέραντο χαρᾶς συνέπηρε τὴν ψυχή τους, γιατὶ κι ὁ νιὸς ἀγάπησε ὅπως καὶ ἡ Κρουστάλλη, κι αὐτὸς ἀσάλευτα, γερά, μὲ ὅλη τὴ ψυχή του. Θάλασσα εὐτυχίας εἴτανε πλατειὰ ποῦ μέσ' τὰ κύματά της κυλοῦσε τὴν καρδιὰ τῆς Κρουστάλλης καὶ τοῦ νιοῦ.

Σὰν ποῦ βράζει ὁ ἀφρὸς τἀγριωμένου κῦμα, ἔτσι ἔβραζε μέσ' τὰ στήθια τους ἡ ἀγάπη κι ὁ ἔρωτας. Ἀγαπηθήκανε μὲ πάθος μὲ λαχτάρα, ἄνοιξε ὁ κόσμος πιὰ γι' αὐτούς κ' ἔζησε ἡ Κρουσταλλη.

. . . . . .

Ὅταν τὴν ἄλλη μέρα θάφτανε τὸν ὅμορφο καβαλλάρη, ποῦ δὲ βάσταξε νὰ ζήσῃ, ὅλοι μέσ' τὸ χωριό, μεγάλοι καὶ μικροί, νιὲς καὶ ἡλικιωμένες, κλαίγανε τὰ νιάτα του, καὶ τὴ λεβεντιά του, ἔκλαιε κ' ἡ βαριόμοιρη, ἡ βαριολυπημένη· ἔκλαιγε πικρὰ καὶ μὲ ἀπελπιτιά, γιατὶ μὲ τὸ παλληκάρι ποῦ πέθανε, πέθανε κ' ἡ ζωή της, ἔσβησε ἡ σπίθα τῆς χαρᾶς ποῦ ἄναψε μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ νιοῦ, μαζὶ μὲ τὴ ματιά του. Ἔμεινε πάλε μονάχη, ὁλομόναχη, χωρὶς ζωή, ἀνέχαρη, πιὸ ὅμορφη, χαριτωμένη, σὰν ἴσιο κρίνο ὅμορφο, μὰ πάλε κρίνο πεθαμμένο.

Κ' ἔτσι πέρασε ὁ καιρός, περάσανε τὰ χρόνια κ' ἡ Κρουστάλλη βάδιζε μέσ' τὸν ὁλόμακρο τὸ δρόμο τῆς ζωῆς σὰ φάνταγμα, φύτημα ἄερα, πάντα κρύα κι ἀδιάφορη, σὰ μαρμαρωμένη.

Β. Γ.

ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ὁ *συγγραφεὺς* τῆς καθαρέβουσας εἶναι λέξη ποῦ δὲν κάνει. Μήτε ζήτημα. *Συγγραφεὺς*, δηλαδὴ *συνγραφέφς*. Οὔτε ἀρχαῖο, οὔτε νέο. Οἱ ἀρχαῖοι, *ν* καὶ *γ* παραπλαγινὰ δὲν ξέρανε· τὸ *γ* εἶχε τότες ἄλλη προφορὰ, τὴν προφορὰ ποῦ ἔχει σὲ μᾶς τὸ *κ* μὲ προηγούμενο *ν*, σὰ λέμε *τὸν κόπο*, λ.χ. ὅπου ἴσα ἴσα καὶ σὲ μᾶς ταιριάζει μὲ τὸ *ν*, ἐνῶ τὸ *ν* μὲ κατοπινὸ *γ* δὲν τὸ προφέρνουμε. Πιὸ ἀσυνήθιστο ἀκόμη καὶ τὸ *φσ* (κ. *Ῥόδα καὶ Μῆλα*, Β', σ. 7)· στὴν ἀρχαία, βαρβαρισμός· βαρβαρισμὸς καὶ στὴ νεολληνική. Τἀπαντοῦμε εἴτε στὴν ἀρχαία εἴτε στὴ νέα μόνο σὲ κάτι ντοπιολαλιές, γιὰ ἰδιαίτερους λόγους. Ἀδύνατο νὰ δώσουμε ὡςτόσο στὸ *συγραφέα* ὄνομα ποῦ νὰ εἶναι βάρβαρο, ποῦ νὰ μὴν εἶναι καὶ κοινὸ ἢ πανελλήνιο στὴν προφορά.

Πῶς νὰ κάμουμε; Νὰ τὸ ποῦμε νέττα σκέττα *ὁ συγραφέας*; Γιατὶ ὄχι; Ποῦ ἔχει *ἑα* καὶ ποῦ τὸ *ἑα* δὲ γίνεται *γά*, καθὼς στὸ *βασιλιά*, τὸ *φονιά*, τὸ *χαλκιά* καὶ στὸ *γραφιά* τὸν ἴδιο, ἐμένα διόλου δὲν μὲ πειράζει. Τὰ εἴπαμε δὰ καὶ στοὺς *Ἀπόλυτους κανόνες* (κ. *Νουμᾶ* ἀρ. 114-115 κοίτ. καὶ *Ῥω. Θὲ.* σ. 65). Ἐμεῖς δὲν τὰ ὑπερκανονίζουμε τὰ πράματα. Λέμε *παρέα*· θὰ ποῦμε καὶ *συγραφέας*. Νὰ παρατηρήσουμε κιόλας πῶς κι ὁ γραμματισμένος συχνὰ δίχως *ν* θὰ σοῦ πῇ καὶ τὴν ὀνομαστικὴ *συγραφεὺς* καὶ τὴν αἰτιατικὴ *συγραφέα* (*Ῥ. κ Μ, Β'*, 19). Τὰ κλίνουμε ἰσοσύλλαβα. Κανένας δὲ σκουντάφτει.

Ὡραῖα - νά σου κι ἄλλο *ἑα* - ὡραῖα γιὰ τὸν ἐνικό. Στὸν πληθυντικὸ πῶς θὰ μοῦ τὸ βολέψεις; Ἐδῶ, φίλε μου, τὰ μπερδέβουμε. Δυσκολία, καὶ περιττὸ νὰ τὸ κρύβγουμε. Βλέπω καὶ δοκιμάζουμε κάμποσους τύπους, *συγραφέοι*, *συγραφέηδες*, ἴσως καὶ ἄλλους. Περίφημοι δὲ μοῦ φαίνουνται. Ἡ ὀνομαστικὴ *συγραφέοι*, ἔτσι κ' ἔτσι. Ἡ αἰτιατικὴ ὅμως; *Συγραφέους*; Καλὰ δὲν ἔρχεται. Μὲ τοὺς *συγραφέηδες* τουλάχιστο δὲν ἔχομε παράξενες αἰτιατικές. Μὰ κάτι θαρρῶ τὶς λείπει καὶ στὶς δυὸ, δὲ στηρίζουνται ἀπάνω στὴ γλώσσα τὴ ζωντανή. Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ εἴτανε κ' ἕνας πληθυντικὸς *βασιλέοι μάλιστα βασιλεοί*, μὲ τὸν παράλληλο ἐνικὸ βασιλιός. Μπορεῖ καὶ σήμερις νὰ λέγουνται πουθενά. Ὄχι ὅμως στὴν κοινὴ γλώσσα. Πληθυντικὸ φο-

ματεῖα καὶ ἑταιρίες ἐπίτηδες συστημένες. Ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς τύπωσε πολλὰ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ μνημεῖα μας. Ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος τῆς Κωσταντινούπολης μᾶς δίνει χοντροὺς τόμους ἀπὸ δημοτικὰ τραγούδια κι ἀπὸ γλωσσάρια, καὶ θέλει ὡς εὐεργέτης τοῦ Γένους νὰ ἀναγνωριστῇ, καθὼς καὶ πραγματικὰ εἶναι γιὰ τὴ δουλειά του αὐτή. Ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρία ἔχει ξεχωριστὸ περιοδικὸ γιὰ νὰ φιλοξενῇ καὶ γιὰ νὰ μελετᾷ τὰ δημοτικὰ μνημεῖα. Μάλιστα στὸ περιοδικὸ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρίας δημοσιεύτηκε τὸ μῆνα Ἰούλιο τοῦ 1893, κοντὰ σ' ἕνα ποίημα ἑνὸς μεσαιωνικοῦ ποιητοῦ Μαρίνου Φαλιέρη, πρωτοεκδομένο ἐκεῖ ἀπὸ τὸν κ. Τζὼν Σμίθ, καθηγητὴ τῆς βυζαντινῆς καὶ νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λειψίας, καὶ κριτικὸς πρόλογος, καὶ κριτικὰ σημειώματα ἀπὸ τὸν ἴδιο ἐπιστήμονα ἐκδότη συνταγμένα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα μὲ κάποιες ἀξιοσπούδαστες γνῶμες ἀπάνου στὴ γλῶσσα μας καὶ στὰ ἐθνικά μας ἰδανικά. Κ' ἐργάζεται ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἡ «Γλωσσικὴ Ἑταιρία» μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ὀργανώνῃ διαγωνισμοὺς καὶ βραβεῖα νὰ μοιράζῃ γιὰ τὸ περιμάζωμα καὶ γιὰ τὸ τύπωμα λογῆς λογῆς ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν ἐθνική μας γλῶσσα, καθὼς ἐμεῖς τὴν ἐννοοῦμε. Ἡ Ἑταιρία «ὁ Ἑλληνισμὸς» ἀναθέτει σὲ δοκιμασμένους λογίους καὶ σὲ ποιητὲς τὸ τύπωμα καὶ τὸ ξανατύπωμα τῶν ἡρωϊκῶν μας τραγουδιῶν. Ἡ Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ, ἀνάμεσα στὸ διαλεμένο μεταφραστικό της πρόγραμμα, μεγαλόπρεπα σκορπίζει σὲ σειρὲς τόμων τὴν πολύτιμη ἐργασία τοῦ καθηγητῆ Πολίτη, τὶς Μελέτες του «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὶς Παροιμίες καὶ τὶς «Παραδόσεις» τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Οἱ πατριωτικοὶ αὐτοὶ ἐργάτες θαυμάζονται κ' ἐγκαρδιόνονται· καὶ τοὺς ἀξίζει. Ὅμως πολὺ καλὰ γνωρίζετε πῶς δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ σέ κείνους ποῦ γιὰ τὸ κέρδος τῆς φιλολογίας καὶ γιὰ τὸ κέρδος τῆς κοινωνίας, καλλιτεχνικώτερα ἢ πραχτικώτερα, τολμᾶνε καὶ μεταχειρίζονται τὴν ἴδια γλῶσσα τὴ δημοτική, καὶ τὴ γράφουν, καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ ἴδια πλούσια ὑλικά τους, συνθέτοντας, διαλέγοντας, συγυρίζοντας, γιὰ τὸ χτίσιμο καινούριων σπιτιῶν. Οἱ δυστυχισμένοι αὐτοὶ ἀκοῦνε, καὶ τί δὲν ἀκοῦνε! Εἶναι οἱ ἀγράμματοι, εἶναι οἱ ἀνόητοι, εἶναι οἱ προδότες! Παραλογισμὸς γιὰ γέλοια. Νὰ ἀναγνωρίζῃς λογικὸ καὶ σοφὸ κ' ἐθνοσωτήριο τὸ περιμάζωμα τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ· καὶ νὰ ξαφνίζεσαι καὶ νὰ καταδικάζῃς τὸ φιλολογικὸ καὶ τὸ συνθετικὸ μεταχείρισμα τοῦ ἴδιου γλωσσικοῦ ὑλικοῦ γιὰ ἕνα ὡραῖο ἢ γιὰ ἕναν ἀγαθὸ σκοπό! Εἶναι σὰ νὰφίνῃς τὸ βοτανικὸ νὰ ξεραίνῃ καὶ νὰ καρφώνῃ στὶς θῆκες τοῦ Μουσείου του τὸ χλωρὸ φυτὸ καὶ νὰ τὸ ἐξετάζῃ μὲ τὸ μικροσκόπιο, γιὰ τὴ δουλειά του, καὶ νὰ μὴν ἀφίνῃς τὸν περιβολάρη νὰ φυτεύῃ καταβολάδες ἀπὸ τὸ ἴδιο φυτό. Καὶ ἡ ἀναλογία αὐτὴ δὲν εἶναι ταιριαστὴ σὲ ὅλα. Γιατὶ τὸ δεντρὶ ποῦ χρειάζεται στὴ μελέτη τοῦ φυτολόγου μπορεῖ νὰ μὴν κάνῃ γιὰ τὸν κηπουρό. Μὰ ἐδῶ τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Γιατὶ αὐτὸ ἴσα ἴσα τὸ ἐπιστημονικὸ περιμάζωμα τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας εἶναι μαζὶ κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους μαρτύρους τῆς ζωῆς τῆς γλώσσας αὐτῆς· κι ὁ μάρτυρας αὐτὸς μᾶς λέει, ἀνάμεσα στἄλλα, πῶς ἡ δημοτική μας γλῶσσα εἶναι καὶ ἡ μόνη σωστὴ κληρονόμα τῆς ἀρχαίας, εἶναι, ἀκόμα καλήτερα, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀρχαία μὲ νέο παρουσίασμα, κι αὐτὴ πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ πρῶτ' ἀπ' ὅλα. Ἡ σπουδὴ τῆς λαογραφικῆς ὕλης, παράλληλα μὲ τὴν παρατήρηση τῆς ζωῆς, στέκεται κι αὐτὴ ἀφορμὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες ποῦ σὲ συγκινεῖ καὶ σὲ δυναμώνει καὶ σὲ σπρώχνει στὸ μεταχείρισμα τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας. Σὲ πόσα δημοτικὰ τραγούδια δὲ μᾶς δίνει τὴν ἀνατριχίλα τοῦ ὕψους! Σὲ πόσες παροιμίες τοῦ λαοῦ δὲ βλέπουμε χεροπιαστὰ τὴ φυλή μας σὲ ὅ,τι ἔχει πιὸ χαραχτηριστικὸ στὴ σκέψη της! Σὲ πόσα παραμύθια δὲ βλέπουμε τὰ σημάδια ἀπὸ περάσματα ξένων παμπάλαιων πολιτισμῶν ἀλλασμένων παράξενα καὶ δουλεμένων σὰν ἀπὸ τεχνίτη χέρια, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ λαό! Σὲ πόσα γλωσσάρια δὲν ξανοίγουμε γλωσσικοὺς θησαυροὺς ποῦ μήτε τοὺς ὑποψιαζόμαστε! Στὴ δεῖνα χριστιανικὴ παράδοση συλλαβαίνουμε ἀκέριο τὴν ἀρχαία εἰδωλολατρεία κάτου ἀπὸ σκέπη διάφανη καὶ κάτου ἀπὸ τὸ δεῖνα συναξάρι βρίσκουμε ζωντανοὺς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου! Ἔπειτα οἱ ἴδιοι οἱ σοφοὶ σύνθεσαν ξεχωριστὲς πραγματεῖες γιὰ νὰ κηρύξουν ξεχωριστὰ χαρίσματα καὶ κρυμμένες δύναμες καὶ παραγνωρισμένα πλούτη τῆς δημοτικῆς μας.

Γιατὶ μᾶς τὰ περιμαζεύουν καὶ γιατὶ μᾶς τὰ περιγράφουν καὶ γιατὶ μᾶς τὰ τυπώνουν ὅλα αὐτὰ τὰ φῶς φανερὰ παραδείγματα πῶς ἡ γλῶσσα μας ἡ ζωντανὴ εἶναι ζωὴ γιομάτη καὶ δύναμη καὶ ἀρκετὴ γιὰ κάθε λογῆς μεγάλωμα; Τί νὰ τὰ κάμουμε τὰ δείγματα τοῦτα; Μούμιες μονάχα γιὰ τὰ Μουσεῖα; Μουσικὰ *μοτίβα* γιὰ ξεφωνήματα ἀκαδημαϊκῶν λόγων; Μὲ ποιὸ δικαίωμα θὰ μ' ἐμποδίσουν ἐσένα κ' ἐμένα νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουμε, ὅπου καὶ ὅπως μποροῦμε, στὴ ζωή, στὴν κοινωνία, στὴν παιδεία, στὸ ἔργο, στὸ βιβλίο, στὴ κουβέντα, στὸ σχολεῖο, στὸ δημόσιο καὶ στὸν ἰδιωτικὸ βίο, ἀράδα ἀράδα σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς;

Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξαφνίζουν τὰ ἄδικα ἐτοῦτα καὶ τὰ τυφλά. Δὲν πρέπει νὰ λησμονᾶμε πῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἁπλὸ γιὰ τὴ λαογραφία περιμάζωμα τοῦ ὑλικοῦ τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας δὲν καθιερώθηκε ἀνεμπόδιστα καὶ δὲν ἀναγνωρίστηκε σὰν κάτι λογικὸ καὶ νόμιμο καὶ ὠφέλιμο στὸ ἔθνος, ἀμέσως ἀμέσως. Καὶ ἡ ἀναγνώριση φαίνεται πῶς ἔγινε ἀγάλια ἀγάλια καὶ μὲ κόπους. Ἀπὸ τοὺς ἀλύγιστους ὀπαδοὺς τοῦ «ρωμαντικοῦ κλασσικισμοῦ», καθὼς κάποιος ὠνόμασε τὴ φανατικὴ ἀρχαιομανία, φαίνεται πῶς οἱ ταπεινοὶ περιμαζωχτὲς τοῦ δημοτικοῦ ὑλικοῦ στὴν ἀρχὴ στραβοκοιτάζονταν καὶ βρίζονταν. Μέσα στὸ περίφημο περιοδικὸ «Λόγιος Ἑρμῆς» ποῦ τὄβγαζαν ἐδῶ κ' ἑκατὸ χρόνια στὴ Βιέννη οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ ἔθνους θυμᾶμαι πῶς ἠύρα ἄλλοτε ἕνα φλογερὸ κατηγορητήριο, ἕνα ἀνάθεμα σωστὸ ἐναντίον ἑνὸς *προδότη*· τὸ κρῖμα τοῦ προδότη εἴτανε πῶς κάθονταν καὶ τύπωνε παροιμίες τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ τἀφίνῃ ἀπορριμένα στὴ ντροπὴ καὶ στὰ σκοτάδια, ὅσο ποῦ νὰ τὰ πάρῃ ὁλότελα τὸ ποτάμι τοῦ χαμοῦ, τὰ λείψανα τῆς βαρβαροσύνης καὶ τῆς σκλαβιᾶς! Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐν τούτοις ὁ Κοραῆς καὶ μὲ μόνο τὸ συμμάζεμα δημοτικῆς γλωσσικῆς ὕλης μέσα στ' Ἀτακτά του, καὶ μὲ ὅλη τὴ δύσκολα συγκρατημένη καταφρόνησή του πρὸς τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα, μᾶς ἔδωκε πολύτιμη τὴ βοήθεια του, σὰν πιὸ φωτισμένος νοῦς ποῦ εἴτανε στὸν καιρὸ ἐκεῖνο, γιὰ νὰ τραβήξῃ ἐμπρὸς ἀπείραχτο καὶ νὰ στερεωθῇ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἔργο. Τώρα τὰ πράγματα εἶναι πολὺ διαφορετικά. Ἕνας ἀπὸ τοὺς λαογράφους μας ποῦ πρῶτος ἔβαλε σοφὰ καὶ δυνατὰ τὴ βοῦλλα του στὴν ἀπίμητη αὐτὴ ἐργασία, τὸν ἄκουσα νὰ λέγῃ τὶς προάλλες πῶς μέσα στὶς παράδοσες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅλος ὁ ἀσύγκριτα χαριτωμένος κόσμος τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡμίθεων ποῦ θρηνεῖ τὸν πεθαμό τους τόσο κατανυχτικὰ ὁ γάλλος ποιητὴς Alfred de Musset στὴν ἀρχὴ τοῦ «Rollà», δὲν πέθανε, καὶ δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὸν κλαῖμε. Γιατὶ ὁ κόσμος αὐτὸς ξαναζῇ στὶς παράδοσες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ *ξαναζῇ* αὐτὸ μπορεῖ ἐμεῖς νὰ τὸ ξανα-

---

νέοι, χαλκέοι, γραφέοι δὲν ξέρουμε, μήτε *βασιλέοι*, ἂν καὶ τυχαίνει νὰ γράψουμε *βασιλέας*, μ' ὅλο τὸ κέφι. *Βασιλέηδες, φονέηδες, χαλκέηδες* δὲν ἀντάμωσα. Δὲ θυμοῦμαι ἂν ἔγραψε ποτὲ κανένας ἀπὸ μᾶς καμιὰν ὀνομαστικὴ συγραφῆδες. Ἀχαμνὸ ἴσως μοιάζει, μὰ δὲν εἶναι, γιατὶ πρωτότυπο ἔχει τοὺς *συγκενῆδες*. Καμιὰ ὅμως ἀπ' ἀφτὲς τὶς πληθυντικὲς δὲ συφέρνει· πάρα πολὺ μακριὰ στέκουνται ἀπὸ τὸν ἑνικό.

Τὄννοιωσε ὁ Πάλλης. Ὁ Πάλλης ὀρθὰ κοφτὰ τὸ θέλει *γραφιάς*. Μὰ δὲν ἔχει καλὸ νόημα, τοῦ λές. Ἄφησε, σοῦ ἀποκρίνεται, ἀδερφέ. Ἅμα βγάλουμε καλοὺς *γραφιάδες* θὰ βγάλῃ καλὸ νόημα κ' ἡ λέξη. Ἔχει δίκιο καὶ πολὺ δίκιο. Βέβαια πῶς ὅ τι νόημα κι ἂν τοῦ δώσουμε, ἀδιάφορο. Τὄνομα, ἡ ἀξία τοῦ *γραφιᾶ*, θὰ τὸ καθιερώσῃ. Ναί, ὅσο ἀγαπᾷς. Τὸ *γραφιὰ* ὅμως δὲν τὸν κατηγορῶ, γιατὶ ἔχει κακὸ νόημα, παρὰ γιατὶ ἔχει ἄλλο. Κοίταξε τὸ Λεξικὸ τοῦ Βλάχου, ποῦ εἶναι καλὸ λεξικό. (1) «γραφηὰς (ὁ) [περιφρόν.] scribe gratte-papier» Κρῖμα νὰ χαθῇ τὸ νόημα· *γραφιάδες* θἄχουμε, ἀκόμη καὶ σὰν κάμουμε... *γραφιάδες* καλούς. Μὴν παραβλέπουμε κιόλας πῶς ὅπως κι ἂν εἶναι τἀφτί μας συνήθισε στὸ *συν* ἢ τὸ *σὺ* μὲ τὸ *γράφω*, ἂν καὶ δὲ μᾶς συνήθισε ἡ καθαρέβουσα στὸ τί θὰ πῇ *συγραφέας*, κι ἅμα ἐννοοῦμε κανένα ποῦ γράφει βιβλία, γυρέβουμε νἀκούσουμε καὶ τὸ *συν* ἢ *συ* στὴν ἀρχή. Ἔχουμε τὸ *σύγραμμα* τὴ *συγραφή*, τὸ *συγράφω*. Πῶς θἄχουμε ἀντίστοιχο τὸ *γραφιά*;

Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς προτείνω *συβιβασμό*. Καὶ τὸ *σὺν* καὶ τὸ *γραφιὰ* νὰ κρατήσουμε, κ' ἔτσι νὰ γίνῃ *συγραφιάς*. Ρώτησα μερικοὺς φίλους μου νὰ μάθω ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ τύπους τοῦ πληθυντικοῦ τοὺς φαίνεται πιὸ ρωμαϊκός, ποιὸς τοὺς ἀρέσει καλήτερα *συγραφέοι, συγραφέηδες*, ἢ *συγραφιάδες*. Ἀδίσταχτα μοῦ εἶπανε ὁ τελευταῖος. Ἔτσι καὶ γὼ νομίζω. Μπορεῖ, μάλιστα πρώτη φορά, νὰ διστάξουνε ἄξαφνα καὶ δικοί μας. Τὴ δεύτερη, θὰ τὸ παραδεχτοῦνε πιὸ ἔρκολα. Τὴ δέκατη θὰ τοὺς φανῇ μιὰ γλύκα. Νὰ μὴ διστάζουνε καὶ πολύ· τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ μόνο ζήτημα εἶναι νὰ μὴ διστάζῃ τὸ ἔθνος, δηλαδὴ νὰ βγοῦνε *συγραφιάδες* ποῦ ὡς κι ὁ πιὸ ἀγράμματος νὰ μπορῇ νὰ κλίνῃ τἄνομά τους, γιὰ νὰ τὸ ξαναλέῃ καὶ νὰ καμαρώνῃ.

Ἀκόμη δυὸ λογάκια. Ἐννοεῖται πῶς ὁ τύπος ἢ πιὸ σωστὰ πῶς ἡ λέξη ἀφτή, *συγραφιάς*, εἶναι δασκαλισμός. Ἡ καθαρέβουσα μᾶς στρέβλωσε καὶ τὴν ἔννοια τοῦ ὅρου, δηλαδὴ τοῦ *δασκαλισμοῦ*. Ἂς ὑποθέσουμε πῶς ἡ καθαρέβουσα δὲν ὑπάρχει. Δασκαλισμοὺς θὰ βροῦμε καὶ στὴ δημοτική, καθὼς σὲ κάθε ἄλλη γλώσσα, φτάνει νὰ εἶναι δημοτικὴ καὶ τέτοιες εἶναι ὅλες οἱ γλῶσσες τῆς Ἐβρώπης. Μὰ οἱ δασκαλισμοὶ ποῦ λέμε εἶναι *κανονικοὶ δασκαλισμοί*. Γιὰ τρῦτο ἀμέσως τοὺς ἁρπάζει στὸ στόμα του ὁ λαός.

ΨΥΧΑΡΗΣ

---

(1) Εἶναι τόσο καλὸ μάλιστα, ποῦ ψάχνοντος κάποτε μιὰ λέξη, ἔτυχε νὰ τὴν ἀντιγράψω μὲ τὴν ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ λ. χ. τὴ λέξη, στρηφογυρίζω ποῦ στὴ Ζωὴ κι' ἀγάπη τὴν ἔβαλα πάντα ἔτσι μὲ η. Τώρα τὸ παρατήρησα καὶ παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ διορθώσῃ τὸ λάθος, γιατὶ λάθος εἶναι σωστό. Μὰ στὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ κ. Βλάχος ἑτοίμαζε τὸ Λεξικὸ του, νομίζανε ὅλοι πῶς ἅμα βλέπουμε σὲ μιὰ λέξη ι, ἀντὶ ἀρχαῖο ε, πρέπει νὰ γραφῇ μὲ η, καθὼς στὴν ἀρχαία. Σήμερα ἐννοεῖται, ὅταν τὸ ε γίνεται ι, δὲ γίνεται η, ἀφοῦ ἔχουνε καὶ τὰ δυὸ τὴν ἴδια προφορά. Ἔτσι κι ὁ γραφηὰς η ἢ θέλει· θέλει ι-τουλάχιστο, ἐπειδὴ μήτε φωνήεντο καθαφτὸ πιὰ δὲν ἀκούγεται παρὰ τὸ λεγάμενο οὐρανικὸ ἠχικὸ ἡμίφωνο (ἢ σύφωνο) ῾ ποῦ ὡς τόσο περιττὸ νὰ τὸ σημειώνουμε στὴ γραφὴ μιὰ κι ὁ καθένας ῾ θὰ τὸ προφέρῃ.

ποῦμε, ξεχωριστὰ τονίζοντάς το, καὶ γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν παραδομένων αὐτῶν· γιὰ τὴ γλῶσσα ποῦ εἶν' ἀχώριστη ἀπ' αὐτὲς σὰν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ κορμί, καὶ ποῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ νοηθοῦν, τὸ ἕνα χωρὶς τὸ ἄλλο. Καὶ στὴ γλῶσσα αὐτὴ σὰ νὰ ξαναβρίσκουνται ὁλοζώντανες οἱ ἀρχαῖες χάρες ποῦ θυμόταν με πόνο τὴ φυγή τους ὁ φράγκος τραγουδιστής, καινούρια πλαστικὰ χέρια γυρεύοντας γιὰ τὰ νέα τους ἀγάλματα. Μὲ τὴ γλῶσσα τούτη εἴδαμε τελευταῖα νὰ ξαναγυρίση ὁ Ὅμηρος μέσα στὴ μετάφραση τοῦ Πάλλη ποῦ θὰ μένη κλασσική. Μέσα ἀπὸ τὰ τρία τέσσερα σημαντικὰ βιβλία ποῦ φάνηκαν τώρα τελευταῖα γιὰ νὰ μαρτυρήσουν γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, στοῦ Καρκαβίτσα τὸν «Ἀρχαιολόγο» ποῦ φάνηκε σὰν ἐπικὴ σάτυρα τῆς παραστρατισμένης ρωμιοσύνης, καὶ μαζὶ σὰν ἐλπιδοφόρο τραγοῦδι τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, κάποιο πόρσωπο λέει,νομίζω, συγκρίνοντας τὸν ἀρχαιομανῆ Ἀριστόδημο μὲ τὸν ἀδερφό του ποῦ ὀνομάζονταν πρόστυχα Δημήτρης.

— Ὁ πρῶτος κληρονόμησε τὰ βιβλία τῶν προγόνων· ὁ δεύτερος τὴν ψυχή τους.

Ταιριάζει νὰ τὸ ξαναστοχαστοῦμε αὐτὸ γιὰ τὶς δυὸ ἀδερφάδες, ἂς τῆς ποῦμε· τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴ δημοτική. Ἡ πρώτη κληρονόμησε τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων· ἡ δεύτερη τὴν ψυχή τους, Νὰ τὰ μελετᾶμε τὰ βιβλία τους, ποῦ ἐκεῖνα εἶναι ἀθάνατα· μὰ πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ μὴ θέλουμε νὰ σκοτώσουμε τὴν ψυχή τους.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

ΤΑ ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΡΟΣΣΙΝΗ

Ἀπὸ τὸ Παρίσι, Γεννάρης 1905.

Ἀγαπητέ μου «Νουμᾶ»,

Πολλὰ σοῦ εἶπα ὡς τώρα γιὰ φορέματα, γιὰ πανωφόρια, γιὰ καπέλλα μικρῶν καὶ μεγάλων, κι ἄλλ' ἀκόμη περισσότερα, πιστεύω πῶς θὰ ποῦμε, μὲ τὸν καιρό, σὰ θέλει ὁ θεός.

Τώρα μέσ' τὴν καρδιὰ τοῦ χειμώνα, καὶ μὲ τὶς καλὲς γιορτάσιμες μέρες ποῦ περάσαμε, καὶ ποῦ περιμένουμε, δηλαδὴ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸν Ἅη Βασίλη μὲ τὶς πίττες καὶ τοὺς κουραμπιέδες τους ποῦ περάσανε, καὶ τὶς Ἀποκριὲς μὲ τὶς κοττόπητες καὶ τὰ κανταΐφια ποῦ θὰ μᾶς ἔρθουνε, μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι καιρὸς νὰ συλλογιστοῦμε καὶ κάτι ἄλλο, ἐξὸν τὶς φορεσιὲς, ποῦ εἶναι καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ δουλειὰ καὶ φροντίδα τῆς γυναίκας καὶ τῆς νοικοκερᾶς.

Κατάλαβες, πιστεύω, πῶς ἔχω σκοπὸ νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ τὴ μαγερική, γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ τέχνη, ποῦ μπορεῖ, σὰν τὴν ξέρει κανεὶς καλούτσικα, νὰ φχαριστήση μὲ μικρὸ ἔξοδο καὶ μὲ λίγο κόπο, τὸ δυσκολώτερο μουσαφίρη.

Δὲ θέλω νὰ σοῦ πῶ βέβαια μὲ τοῦτο, πῶς μιὰ κυρία δὲ θὰ κάνη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ καταγίνεται ὅλη μέρα στὴν κουζίνα, μὰ πῶς μιὰ νοικοκερά, ποῦ ἔχει τάξη στὸ σπίτι της, κ' ἔχει μιὰ περέτρια στὴ διαταγή της, ὅταν ξέρει πῶς νὰ τὴν ὁδηγήση, κατορθώνει νὰ βρῇ τὸ χρειαζούμενο καιρὸ καὶ γιὰ τὸ μαγερειό της. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε κάθε μέρα ἐδῶ καὶ στὶς καλήτερες φαμελιές, ποῦ ὄχι μονάχα ἡ μάννα καταγίνεται, μὰ καὶ τὰ κορίτσια της, κοπέλες ποῦ καὶ μάθηση μεγάλη ἔχουνε, καὶ στολίσματα καὶ πλούτια καὶ χάρες, εἶναι σὲ θέση νὰ σοῦ κάνουνε τὰ δυσκολώτερα φαγητά, καὶ τὰ νοστιμώτερα γλυκίσματα.

Εἶναι καὶ γνωστὸ πῶς ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς Ἰταλίας, ὁ ἀθάνατος Ροσσίνης, γράφοντας τὶς θεόγλυκες νότες τῆς Ροζίνας καὶ τερετίζοντας τὸν ἀλησμόνητο Γουλιέλμο Τέλλο, εὕρισκε καιρὸ νὰ καταγίνεται καὶ στὸ μαγερειό, καὶ νὰ κατασκευάζῃ τὰ περίφημα παραγεμιστὰ μακαρόνια, ποῦ καὶ σήμερ' ἀκόμη λέγουνται «τὰ μακαρόνια τοῦ Ροσσίνη».

Ἔβραζε μακαρόνια πολὺ φαρδιά, μὲ τὸ νερό, ὅπως τὰ κάνουμε καὶ μεῖς· κι ἀφοῦ τὰ στράγγιζε, τἄφινε νὰ κρυώσουνε ξαπλωμένα ἀράδ' ἀράδα ἀπάνου σὲ μιὰ πετσέτα λινὴ ἄσπρη. Ὕστερα ἑτοίμαζε τὸ παραγιόμισμα, ἀπὸ ψαχνὸ τοῦ πουλιοῦ κοπανισμένο μαζὶ μὲ τροῦφες κι ἀναλιωμένο μὲ κρασὶ τῆς Ἀλεκάντας καὶ μὲ μοσκοκάρυδο τριμμένο· μ' αὐτὸν τὸν πολὺ γουστερὸ κιμά, καὶ μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς σωλήνα μαλαματένιου, λένε, πῶς ὁ ἀθάνατος μουσικός, πολὺ πιτήδεια παραγιόμιζε, μὲ τὰ παχουλά του χεράκια, φαρδιὰ μακαρόνια. Ὕστερα τά ξανάβαζε μέσα σὲ μιὰν ἀσημένια κατσαρόλα, καὶ τἄφινε νὰ σιγοψηθοῦνε, ἀπάνου κάτου, μισὴ ὥρα, κ' ὕστερα τά περίχυνε μὲ βούτυρο καὶ τυρὶ τριμμένο, καὶ λένε πῶς ὅσοι τρώγανε ἀπὸ δαῦτα, γλύφανε καὶ τὰ δάχτυλά τους.

Εἶναι πολὺ εὔκολο νὰ δοκιμάσουνε, οἱ καλὲς φιληνάδες μας, ἂν τά χρονικά μᾶς λένε τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴ νοστιμάδα τῶ μακαρονιῶνε τοῦ Ροσσίνη.

Μποροῦνε νομίζω νἀντικαταστήσουνε τὴν ἀσημένια κατσαρόλα μὲ μιὰ χάλκινη καὶ τὸ κρασὶ τῆς Ἀλικάντας, μὲ τὸ περίφημο ἄσπρο κρασὶ τῆς Σαντορίνης μας.

Καὶ καλὴ ὄρεξη!

Πρόθυμη
ΑΝΝΑ Κ. ΞΕΝΟΥ

ΤΟΥ ΕΒΡΙΠΙΔΗ
Ο ΚΥΚΛΩΠΑΣ

[Ἡ ἀρχή του στὸ περασμένο φύλλο.]

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Τί τρέχει, ὀρέ; Στάσου, ὀρὲ, νὰ δῶ. Ὀρὲ, τί κάθεστε; Μωρὲ, τί στὰ τραγούδια μοῦ τὸ ρήξατε; Ἐδῶ δὲν ἔχει Βάκχους, τούμπανα ἐδῶ δὲν ἔχει καὶ ζουρνᾶ καὶ ντέφια. Πῶς πᾶνε, λέω ἐγώ, μέσ' στὴ σπηλιὰ τ' ἀρνιά μου τὰ μικρούλια; Τρέχουνε τώρα μὲ τὶς μάννες καὶ βυζαίνουν; Μὰ ἀρμέξατε τὶς προβατῖνες πρῶτα καὶ γιομίσατε τὰ τυροβόλια τὰ πλεχτά; Τί λέτε, ὀρέ; πῶς δὲ μιλᾶτε, ὀρέ; Στυλιάρι ποὺ σᾶς λείπει!.. Βρὲ, τί τηρᾶτε χάμου; Ἀπάνου τὰ κεφάλια!

ΧΟΡΟΣ

Νὰ, ἀρέντη, βλέπω ἀπάνου, μὰ τὸ ναί. Νὰ, ἐκεῖ κι' ἡ Πούλια, νὰ καὶ τὸ Φεγγάρι...

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Κι' εἶναι ἕτοιμα ὅλα νὰ καθήσω;

ΧΟΡΟΣ

Ὅλα τους ἕτοιμα. Παρὰ τὸν καταπιώνα σου νὰ χαζιρέψεις.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἕτοιμες κι' οἱ καρδάρες; ξέχειλες μὲ γάλα;

ΧΟΡΟΣ

Ὄρεξη νἄχεις, κι' ἔχουμ' ἕτοιμο νὰ πιεῖς ὁλόκληρο πιθάρι.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ (*ἄγρια*)

Μὰ θέλω πρόβιο, θέλω βόδιο, θέλω ἀνάκατο.

ΧΟΡΟΣ

Ὅ,τι—ὅ,τι θέλεις... ἔχει νὰ καταπιεῖς κι' ἐμένα τὸν περίδρομο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Δὲν ἔχεις φόβο ἐσύ, τί νὰ σὲ βλέπω μοναχὰ μοῦ φέρνεις ἀναγούλα... Μὰ στάσου! Τί 'ναι ἀρτὸ τ' ἀσκέρι στὸ μαντρὶ κοντά; Φαίνεται κλέφτες σὰ νὰ πλάκωσαν ἢ ρουσφετλῆδες. Τί βλέπω μὲ σκοινιὰ τ' ἀρνιά μου 'ἐδῶ ὄξω ἀπ' τὴ σπηλιὰ δεμένα, λογῆς λογῆς καλάθια βλέπω μὲ τυριὰ, (*ἔρχεται ὁ Σιληνὸς*) καὶ νὰ κι' ὁ γέρο-Σιληνὸς μὲ τὴ φαλάκρα του πρησμένη ἀπὸ στυλιάρι.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ὠχοῦ! Μὲ σάπισαν στὸ ξύλο, τωρα νὰ ρέψω ὁ μάθρος!

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Τί ἔπαθες, ρὲ γέρο; Πιός, λέγε, σοῦ κοπάνισε τὴν κούτρα;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Νὰ, Κύκλωπά μου, ἀφτοί, ἀφτοί, γιατί δὲν ἄφινα νὰ σὲ γυμνώσουν.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Καλὰ, δὲν ἤξεραν πῶς εἶμαι ἐγὼ θεὸς τοῦ Ποσειδῶνα θρέμμα;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Τοὺς τόπα γώ, τοὺς τόπα, μὰ ποῦ νὰ μ' ἀκούσουν! μὸν ἄρπαζαν τυριὰ, μυτζήθρες, σούφρωναν τ' ἀρνιὰ, καὶ λέγανε πῶς θὰ σοῦ μυτζήξουν μέσ' στὸν ἀφαλὸ ἕναν παλούκαρο ὡς τρεῖς πῆχες, καὶ θὰ σοῦ φᾶν τὰ σπλάχνα κοκορέτσι. Κι' ἔπειτα λέγανε πῶς μὲ τὸ βούρδουλα θὰ σοῦ σαπίσουν τὰ καπούλια, καὶ θὰ σὲ δέσουν κάπου νὰ γυρίζεις τὸ μαγγανοπήγαδο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἄ ἔτσι; Τότε σῦρε ν' ἀκονίσεις τὰ μαχαίρια καὶ βάλε στὴ φωτιὰ ἕνα φόρτωμα πρινάρια, τὶ θὰν τοὺς σράξω ἐφτοὺς καὶ θὰν τους φάω ἔτσι ἀπ' τὰ κάρβουνα ζεστοὺς ζεστοὺς σὰν κάστανα, κι' ἄλλους θὰ βράσω στὸ τσουκάλι καὶ θὰ τοὺς τὸ ρουφήξω τὸ ζουμί τους. Γιατί βαρέθηκα πιὰ κιόλας τὸ κυνῆγι, τοὺς λαγοὺς καὶ τὰ ζαρκάδια, κι' ἔτσι ἀποθύμησα μιὰ στάλα κριὰς ἀθρώπινο.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Παρὰ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, ἀφέντη μου, πιὸ νόστιμη—τί λόγος;—μιὰ σταλιὰ ἀλλαγή.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Κὺρ Κύκλωπα, ἄκουσε κι' ἐμᾶς τοὺς ξένους τώρα. Ἐμεῖς ψωμὶ ζητῶντας ν' ἀγοράσουμε, ἐδῶ ἀνεβήκαμε ὡς στὴ μάντρα σου ἀπὸ τὸ καράβι. Κι' ἀφτὸς μᾶς πούλησε τ' ἀρνιά σου ὁ γέρος γιὰ μιὰ ὀκᾶ κρασί, κι' εἶπε νὰ πιεῖ κι' ἐμεῖς νὰ πάρουμε τ' ἀρνιά, νά! πράματα ἔτσι τεριασμένα, ὄχι μὲ σταυνό. Καὶ τώρα σ' ἀραδιάζει κολοκύθια ἀφτὰ ποῦ λέει, ἀφοῦ τὸν τσάκωσες ποὺ πίσω σου πουλοῦσε τὰ τυριά σου καὶ τ' ἀρνιὰ σὰ νἄτανε βαθμοὶ ἢ διπλώματα.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ἐγώ; Ὦ ποὺ νὰ χαθεῖς ἀλήθια!

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἀμήν, ἃ λέω ψεφτιές.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Μὰ τὸν πατέρα σου τὸν Ποσειδώνα, Κύκλωπα, μὰ τὶς νεράϊδες τοῦ γιαλοῦ καὶ τὰ χταπόδια, μὰ κάθε ψάρι μέσ' τὸ κῦμα, ὅρκο σοῦ παίρνω, Κυκλωπάκι μου, ὅρκο στὴ λεβεντιά σου καὶ στὰ κάλλη σου, πὼς τίποτα δὲ σοῦκλεψα ποτές μου, νά! φιλάω στραβρό! Ψέματα ἃ λέω, νά! ἐδῶ τὰ Σατυρόπουλα νὰ μὴ μοῦ δοῦν χαΐρι!

ΧΟΡΟΣ

Ἐσὺ χαΐρι νὰ μὴ δεῖς! Κύκλωπα, ἐγὼ τὸν εἶδα ποὺ πουλοῦσε ἀφτὰ στοὺς ξένους. Ἃ δὲ σοῦ λέω ἀλήθια, νά! ἐδῶ ὁ πατέρας μου νὰ μὴν ξημερωθεῖ. Τ' ἄδικο δὲν τὸ θέλω ἐγώ.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ψεφτιὲς μοῦ λέτε. Ἐγὼ τὸν ξέρω ἀληθινὸ τὸ γέρο, τίμιο τὸν ξέρω σὰν τελώνη. Μὰ τώρα, ξένοι, πέστε μου, σὰν ἀπὸ ποῦ μὲ τὸ καλό; Πιά 'ναι ἡ πατρίδα σας; ποιὸς τόπος σᾶς ἀνάθρεψε;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Πατρίδα μας τὸ Θιάκι. Κι' ἐρχόμαστε ἀπ' τὴν Τροία—ποὺ τῆς πήραμε τὸ κάστρο—σπρωγμένοι ἀπὸ θαλασσινοὺς ἀνέμους ὡς ἐδῶ.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ (*θυμωμένα*)

Εἶστε λοιπὸν ἐσεῖς π' ὡς κάτου ἐκεῖ στὸ Σκάμαντρο τὴν ἁρπαγὴ μοῦ πήγατε νὰ τιμωρῆστε τῆς Ἑλένης;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐμεῖς, κ' ἐκεῖ τραβήξαμε πολλὰ μαρτύρια!

ΚΥΚΛΩΠΑΣ (*τρίζει τὰ δόντια*)

Ντροπής σας! Γιὰ μιὰ τέτια ν' ἀρμενίστε ὡς στὰ πέρατα τοῦ κόσμου!

ΔΥΣΣΕΑΣ

Δὲ φταίει κανείς μας, εἶταν θέλημα θεοῦ. Μὰ σὲ ξορκίζω, ἀρχοντοπαῖδι τοῦ γιαλοῦ, ἄντρας μιλῶντας σ' ἄντρα. Μὴ θέλεις νὰ μᾶς σφάξεις—μὲ κακοὺς σκοποὺς δὲν ἤρθαμε—μὴ θὲς νὰ μᾶς ἀλέσεις μ' ἄσεβο σαγῶνι. Δίχως μας ὁ πατέρας σου ναοὺς δὲ θἄχε ὁ Ποσειδώνας μέσα στὰ βάθια τώρα τὰ ἑλληνικά. Ἀπάτητα τῆς Μάνης μένουν τὰ λιμάνια, καὶ μένουν τοῦ Καβομαλιᾶ οἱ σπηλιές· τῆς Ἀθηνᾶς στὸ Λάβριο λέρτερος ὁ ἀσημένιος βράχος· λέφτερες τοῦ Γεραιστοῦ οἱ καλοτοπιές. Μήτ' Ἑλληνόθρεφτα βλαστάρια ἀφίσαμε ραγιάδες Τούρκων. Ὄφελος καὶ δικό σου ἀφτό. Κι' ἐσὺ νά! χαίρεσαι ἅγια τῆς Ἑλλάδας χώματα κάτου ἀπ' τῆς Αἴτνας τὸ φλογοσταγμένο βράχο. Παντοῦ θαρροῦνε δίκιο—ἂν τὸ ψηφᾶς τὸ δίκιο—νὰν τὸν καλοδεχτεῖς τὸ ναβαγὸ σὰ σοῦ πρσσπέφτει πεινασμένος καὶ γυμνός, κι' ὄχι νὰ μπήξεις τὸ κορμί του σὲ βοϊδόσουγλα καὶ νὰ χορτάσεις τὴν κοιλιὰ καὶ τὰ σαγώνια. Δὲ φτάνει τὴν Ἑλλάδα πόσο ἄχ ἡ Τροία τὴν ἀρφάνεψε, πόσων παιδιῶν της ἤπιε κονταρόχυτο αἷμα, πόσες μαννάδες ἔκαψε, πόσους πατέρες γέρους, πόσες καὶ πόσες ἔρμες χῆρες. Τώρα ὅσοι μείναμε ἂν ἐσὺ μᾶς ψήνεις καὶ μᾶς τρῶς, ποῦ πιὰ νὰ πᾶμε; πές μου. Μά, Κύκλωπα, ἄκουσέ με. Χαλάρωσ' την τοῦ σαγωνιοῦ τὴ λύσσα, προτίμησε τὸ δίκιο, μὴν τὸ θέλεις τ' ἄδικο. Κέρδη κακὰ πολλοὺς τοὺς πλέρωσαν μ' ἀφανισμό.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ἃ θέλεις νὰ μ' ἀκούσεις, μὴν τοῦ ἀφήσεις κοκκαλάκι. Καὶ μάλιστα ἂν τοῦ φᾶς τὴ γλῶσσα, θὰ γίνεις Κυκλωπάκι νόστιμο ἀπὸ κορόϊδο ποὺ 'σαι.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Μόνος θεός, καλέ μου, τῶν σοφῶν ὁ πλοῦτος. Καθ' ἄλλο λόγια 'ναι παχιά, ρητορικὲς βουλῆς. Γιὰ τ' ἀκρογιάλια τόσο ἐγὼ δὲ δίνω (*χτυπάει τὸ δάχτυλό του*) ποὺ μοῦχουνε στημένα τὸν πατέρα· μ' ἀφτὰ τί χάνεις, βρὲ παιδί, τὰ λόγια σου; Μήτε τοῦ Δία ὁ κεραβνὸς ἐμένα δὲ μὲ σκιάζει· γιατὶ εἶναι τάχα ὁ Δίας πιὸ θεός μου ἐμένα; Τίποτα δὲ μὲ κόφτει, κι' ἄκου, ἃ θὲς, γιατί. Σὰ βρέχει ἀπ' τὰ οὐράνια, ἔχω στεγνὸ καλύβι ἐδῶ μέσ' στὴ σπηλιά, καὶ τρώγοντας κάνα κυνῆγι τοῦ βουνοῦ ἢ ψητὸ μουσκάρι, τινάζω στὴν ὑγιά σου καὶ παραβγαίνω μὲ τὸν Δία στὶς βροντές. Κι' ὅτα μὲ τὰ Βοριᾶ πλακώσει χιόνι, σκεπάζουμαι μὲ δέρματα ἀλαφιῶν, κι' ἀνάβοντας φωτιά, ἃς χιονίζει λέω, ἃ δὲ βαριέται. Χορτάρι μοῦ φυτρώνει, θέλει ἢ ὄχι, ἡ γῆ, καὶ μοῦ παχαίνει τὰ κοπάδια, ποὺ δὲν τὰ σφάζω τῶν θεῶν ἐγώ, παρὰ τὰ σφάζω ἐμένα, τῆς κοιλιᾶς μου, τῆς δικῆς μου πρωτοθεΐσσας. Νὰ τρῶς, νὰ πίνεις, νά! πιὸν ἔχουν Δία οἱ γνωστικοί. Ὅσο γιὰ καλοδέξου ποῦπες, ἔννια σου! Ἔχω φωτιὰ κι' ἕνα λεβέτι μέσα κοιλαράδικο, π' ἄσε νὰ βράσει, καὶ θὲ νὰ σοῦ ζεστάνει τὴ γυμνή σου σάρκα. Ὅμως κοπιάστε μέσα νὰ σταθεῖτε ὁλόγυρα σὲ τοῦτο τὸ βωμὸ (*δείχνει τὴν κοιλιά του*) καὶ νὰ μὲ ξεφαντῶστε. (*Μπαίνει στὴ σπηλιά*).

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἀλίμονο! Ἀπ' τὸ κῦμα γλύτωσα κι' ἀπὸ στεριᾶς πολέμους, κι' ἄραξα τώρα σὲ σιαγῶνι ἀντρὸς κακούργου καὶ σ' ἀλίμενη καρδιά. Ὦ ἐσὺ Παλλάδα, ὦ ἐσὺ διόσπαρτη θεὰ Ἀθηνᾶ μου ἀφέντρα, βόηθα με, βόηθα! Καὶ Δία ἐσύ, προστάτη ἐσὺ τῶν ξένων, ποὺ κατοικεῖς τὰ λαμπερὰ ἀστροχώρια, κοίτα τί γίνεται! Τί ἃ δὲν τὸ βλέπεις, ἔτσι σὲ λένε Δία, μά 'σαι θεὸς τὸ ἴδιο ἐσὺ ἢ τὸ τίποτα. (*Μπαίνει μὲ τοὺς συντρόφους του στὴ σπηλιά*).

ΧΟΡΟΣ

Τοῦ βαραθρένιο τὴ μπούκα λαιμοῦ σου,
Κύκλωπα, χάσκε.
Ἀπὸ σάρκα ψητὰ καὶ βραστὰ ἀπὸ τσουκάλι
στήθια, μεριά, κεφάλι,
μάσα, κόψε, σκίσε, καὶ χάψε,
μέσ' σὲ κάπα χωμένος λιγδιάρα.
Οὔφ μή! (κάνει τάχα σὰ νὰν τοῦ δίνει ὁ Κύκλωπας σάρκες)
μὴ μοῦ δίνεις ἐμένα!
Στούπα μόνος μαουνήσα κοιλάρα.

ΓΥΡΟΣ

Φλόγα νὰ κάψει,
νὰ κάψει καὶ λημέρι
καὶ δράκο ποὺ θὰ ματοβράψει·
σὲ ξένου σωθικὰ τὸ χέρι,
γιατὶ τοῦ λαχταρᾶ ἡ ψυχὴ
ἀθρώπου κριὰς παχύ.

ΑΝΑΓΥΡΟΣ

Σπλάχνος δὲν ἔχει,
δὲν ἔχει νὰ πονέσει
τὸ δάκρυ ποὺ ποτάμι τρέχει,
μὸν σάρκα ὁ σάγωνας θ' ἀλέσει
καὶ κόκκαλο μεδουλωτὸ
ἀπ' ἀνθρακιὰ ψητό;
(Ἔρχεται ὁ Δυσσέας)

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ὦ Δία, ὦ Δία! Ἀπίστεφτα εἶδα, φρίκη, μέσα στὴ σπηλιά, σὰν παραμύθια κι' ὄχι ἀθρώπων ἔργα!

ΧΟΡΟΣ

Τί τρέχει; Μήπως τάχα ὁ Κύκλωπας μὴ σοῦσραξε τὰ δύστυχά σου τὰ συντρόφια;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ναί, ἔψαξε μὲ τὰ χέρια δικά καὶ πῆρε πούχαν τῆς σάρκας τὸ πιὰ ἀρράτο πάχος.

ΧΟΡΟΣ

Ὦ φρίκη, πές μου, τὸ κακὸ πῶς ἔγινε;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Σὰ μπήκαμε σ' ἀφτὴ τοῦ βράχου τὴ σπηλιά, ἄναψε πρῶτα στὸ πλατύ τοῦ τζάκι τὴ φωτιὰ μὲ χοντροκόρμια ἀπὸ βελανιδιές ὡς τρία κάρα βάρος, κι' ἔβαλε τὴ φωτιὰ νὰ βράσει ἕνα λεβέτι χάλκινο. Τότε κοντὰ στὶς φλόγες ἀπὸ λατένιες φοῦντες σώριασε σπρωσίδι χάμου, καὶ γιόμισε καρδάρα ὡς δέκα σταμνες, καὶ βάζει ἐκεῖ κοντὰ καρκὶ κισσένιο ποὺ τρεῖς σὰ νἄχε πλάτος πιθαμὲς καὶ βάθος τέσσερεις. Τότ' ἑτοιμάζει πελιουρόκλαρα σουγλιὰ φλογόκαφτα στὴν ἄκρη, καὶ τ' ἄλλο μέρος τους πελεκημένο μὲ δρεπάνι, ποῦχε ἀπ' τὴν Αἴτνα κόψει μὲ μπαλτὰ σαγῶνι. Καὶ σὰν τὰ τοίμασε ὅλα πιὰ ὁ θεοκατάρατος ὁ μάγερος ὁ ξεφασμένος ἀπ' τὸν Ἅδη, μ' ἁρπάζει διὸ συντρόφια, καὶ χτυπῶντας τα σὲ μιὰν ἄκρη μυτερὴ τοῦ γραμμένιου βράχου, τοὺς κάνει λιῶμα τὸ μυαλό, καὶ κόβοντας τὶς σάρκες μὲ μαχαῖρι μυτερό, τὶς ἔβγνε στὴ θράκα, κι' ἄλλες νὰ βράσουν ἔρριχνε κομάτια στὸ λεβέτι. Κι' ὁ δύστυχος ἐγὼ μὲ δακρυσμένα μάτια εἶχα νὰ σαίρνομαι κοντά του καὶ νὰν τοῦ δουλέβω, κι' οἱ ἄλλοι σὰν τὶς νυχτερίδες ζάρωσαν στὰ βάθια τῆς σπηλιᾶς καὶ λές πως στέρεψε τὸ αἷμα. Καὶ πιὰ σὰν περιδρόμιασε ἀπ' τὴ σάρκα τῶν συντρόφων μου, στρώθηκε πίσω, καὶ βαριόπνιχα τοῦ φύσαε τὸ καρύδι. Τότες μοῦ μπῆκε φώτηση θεοῦ. Γεμίζω ἕνα ποτῆρι ἀπ' τὸ μοσκᾶτο ἀφτό, καὶ τοῦ τὸ πάω νὰ πιεῖ. Καὶ τοῦπα· Κὺρ Κύκλωπα, θαλασσινοῦ θεοῦ παιδί, κοίτα το τί πιστὸ ἡ Ἑλλάδα βγάζει ἀθάνατο ἀπ' τ' ἀμπέλια της, τοῦ Βάκχου δόξα. Κι' ἐκεῖνος διψασμένος ἀπ' τὸ περιδρόμιασμα, τὸ παίρνει, καὶ σηκώνοντας τὸ χέρι σοῦ τὸ κατεβάζει μονοροῦφι, καὶ τότες μὲ σπολλάτισε· «Καλό 'ναι τὸ φαΐ σου, βλάμη, μὰ καλὸ καὶ τὸ πιστό». Κι' ἐγὼ μόλις τὸν εἶδα καλοκαρδισμένο, τοῦ δίνω μιὰ ἄλλη ὀκᾶ, γιατὶ ἤξερα, θὰν τὸν χαλάσει τὸ κρασὶ καὶ θὰ μοῦ τὴν ξοφλήσει ἐρτός. Τότ' ὁ καλός σου πιάνει τὰ τραγούδια. Καὶ δῶσ' του τὸν κερνοῦσα ἐγὼ ξανὰ ἄλλη κι' ἄλλη, καὶ τοῦκανα φωτιὰ τὰ κάφκαλα. Καὶ τώρα τραγουδογκαρῦζει ἐνῶ οἱ συντρόφοι κλαῖν, κι' ὅλη ἡ σπηλιὰ βουΐζει. Μὰ βγῆκα ἐγὼ σιγά, τί θέλω νὰ σωθῶ, καὶ νὰ σὲ σώσω, ἃ θὲς, κι' ἐσένα. Μὰ πέστε, θέλετε ἢ δὲ

Θέτε νὰ γλυτῶστε ἀπ' τὸν κακοῦργο ἀφτό, καὶ νὰ περνᾶτε μὲ Νεράϊδες κάτου ἐκεῖ στοῦ Βάκχου τὰ πηγόλουστα λημέρια. Μέσα ὁ πατέρας σας μοῦ λέει τὸ θέλει. Μὰ γεροντάκι κάθως εἶναι καὶ πιομένος, λὲς σὰν πουλὶ σὲ ξόβεργα πιασμένο ἀπ' τὴ φτεροῦγα δὲν ξεκολνάει ἀπ' τὴν κανάτα. Μὰ ἔλα, ἐσύ 'σαι παλικάρι, γλύτωσε μαζί μου, ἔλα νὰ βρεῖς τὸ Βάκχο τὸν παλιό σου φιλο, ποῦ 'ναι ξεφάντωμα, ὄχι Κύκλωπας!

ΧΟΡΟΣ

Ὦ γιὰ στὰ χείλια σου! Ἄχ καὶ νὰ δοῦμε τέτια μέρα! νὰ γλυτώσουμε ἀπ' ἀφτὸν τὸ θεομπαίχτη Κύκλωπα! Κατακαημένη τάπα! π' ἄχ καιρὸ σὲ κυνηγοῦσα καὶ δὲ σ' ἔβρισκα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄκου λοιπὸν πῶς θὰ τὸν τιμωρήσω ἐγὼ τὸ σκύλο καὶ πῶς θὰ σωθεῖς κι' ἐσὺ μαζί μου ἀπ' τὴ σκλαβιά.

ΧΟΡΟΣ

Λέγε, τί κάλια τόχω ἐγὼ ν' ἀκούσω ψόφησε, παρὰ μπουζοῦκι νὰ βαροῦν σμυρναΐϊκο.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἀπ' τὸ μεθύσι τώρα ὁ Κύκλωπας θέλει νὰ πάει στ' ἀδέρφια του μὲ τὰ παιχνίδια.

ΧΟΡΟΣ

Μπῆκα. Στὸ λόγγο θὲς νὰν τὸν ξεμοναχιάσεις καὶ νὰν τὸν σφάξεις ἢ νὰν τὸν γκρεμίσεις κάτου στὰ κατσάβραχα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τίποτα. Ἐγὼ 'χω κάτι τεχνικὸ στὸ νοῦ μου.

ΧΟΡΟΣ

Σὰν τί; Τὸ ξέρουμε μαθὲς καιρὸ πῶς τάχεις τετρακόσα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Νά, θὰν τὸν ἐμποδίσω ἐγὼ νὰ βγεῖ, καὶ θὰν τοῦ πῶ πῶς κρῖμας τέτιο θησαυρὸ νὰ δώσει σ' ἄλλους, μὸν πίνοντάς το νὰ γλεντάει μονάχος. Καὶ μιὰ τὸν πιάσει τὸ κρασὶ καὶ πέσει σ' ὕπνο, ἔχει μιὰ κλάρα ἐλιᾶς μέσ' στὴ σπηλιά, ποῦ θὰ τὴν μυταρώσω μὲ τὸ λάζο μου στὴν ἄκρη ἄκρη, κι' ἔτσι θενὰ τὴ χώσω στὴ φωτιά. Κι' ἔπειτα σὰν τὴ δῶ καλὰ καμένη, τὴν παίρνω καὶ κατάμεσα στὸ μάτι τοῦ τὴ μπήγω, καὶ μὲ τὸ κάψιμο τοῦ χύνω ἐγὼ τὸ φῶς. Πῶς σὰν κολνᾶς καράβι, μὲ διπλὸ λουρὶ τὸ λάμνεις τὸ τρυπάνι, ἔτσι θὰ στρίψω τὸ δαβλὸ μέσα στοῦ Κύκλωπα τὸ φῶς, καὶ λιῶμα θὰν τοῦ κάνω τὸ μαβράδι.

ΧΟΡΟΣ

Ὠχοῦ μου ὠχοῦ καὶ δὲ βαστιέμαι, πάω νὰ λωλαθῶ!

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τότ' ὅλοι μας—ἐσὺ κι' ὁ γέρος κι' οἱ συντρόφοι—μπαίνουμε μέσα στὸ τρεχαντῆρι ἐφτύς, καὶ δρόμο μὲ διπλὰ κουπιά.

ΧΟΡΟΣ

Μὰ πές μου, θὰ μ' ἀφίσεις τὸ δαβλὸ νὰ πιάσω μιὰ σταλιὰ κι' ἐγώ, πὲς ἔτσι σὰ λαμπάδα; Τί θέλω νὰν τοῦ φάω κι' ἐγὼ τὸ μάτι.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Κοντὰ στὴ γνώση. Εἶναι βαρὺς μαθὲς, καὶ πρέπει νὰ βοηθήσεις.

ΧΟΡΟΣ

Ἔννια σου! Ἐγὼ ἑκατὸ ἀμαξιῶν γομάρι σοῦ σηκώνω σὰν εἶναι σὰ σφηκιὰ νὰ σκάψουμε τοῦ σκυλο-Κύκλωπα τὸ μάτι.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τώρα λοιπὸν σωπὴ—τὸ ξέρεις πῶς θὰν τοῦ τὴ φτιάξουμε—καὶ σὰν προστάξω, ἀμέσως ὅ,τι λέει ὁ ἀρχηγός.

ΧΟΡΟΣ

ΓΥΡΟΣ

Πιός μας πρῶτος, παιδιά, πιὸς κατόπι
τὸ μοχλὸ θὰ χουφτιάσει σφιχτά,
καὶ στ' ἀχόρταγου δράκου τὸ μάτι
θὰν τὸν χώσει μπηχτά;
(Ἀκούγεται τραγοῦδι).

ΑΝΑΓΥΡΟΣ

Σώπα σώπα, τί νά! μεθυσμένος
βγαίνει τώρα ἀπ' τὴν κούφια σπηλιά,
καὶ γκαρύστρα σὰν Πλάκας ἀηδόνι
γλυκοχύνει λαλιά.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ *(ἔρχεται τραγουδῶντας).*

ΓΥΡΟΣ

Ὄχου ἂς φέξει ἂς φέξει! Ἡ βάρκα
τῆς κοιλιᾶς μου γιομιστὴ
μὲ κρασὶ πολὺ καὶ σάρκα
τρίζει τρίζει ποὺ λὲς θὰ σκιστεῖ.
Μὰ δεξιὰ ζερβὰ κι' ἃ γέρνω,
τί μὲ μέλει; τραγουδῶ,
κι' ἴσια ὡς δέκα μίλια παίρνω,
τὶ μοῦ μπῆκε τ' ἀδέρφια νὰ δῶ.
Μὰ νὰ πιῶ τ' ἀσκί σου, ξένε,
φέρε, φέρ' το μου, καημένε.

ΧΟΡΟΣ

ΑΝΑΓΥΡΟΣ

Τώρα δ' νοῦς του ταξιδέβει
μ' ἄσπρο ὀρθάνοιχτο πανί·
μπάτης λὲς τοῦ τὸν χαϊδέβει
ποὺ δροσίζει γλυκιὰ βραδινή.
Μὰ δὲν ξέρει σὰν τί ζάλη,
τί φουρτούνα σκιαχτερή,
στ' ἀχερένιο του κεφάλι
θὰ ξεσπάσει μὲ κρότο βαρύ.
Ἔλα σπρῶξ' τον, σπρῶχνε, ἀγέρα,
ὡς νὰ τσακιστεῖ στὴν ξέρα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Κύρ Κύκλωπα, ἄκου. Γιατὶ τὸν ξέρω ἐγὼ τὸ Βάκχο ποὺ σοῦδωκα νὰ πιεῖς.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Καὶ τί λογῆς θεὸ μᾶς τόνε λὲς τὸ Βάκχο σου;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τρανὸ θεὸ, ποὺ μᾶς χαρίζει καλοπέρασι.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἀλήθια. Νά, κι' ἐμένα μὲ γλυκαίνει σὰν τὸν ρέβουμαι. *(Ρέβεται).*

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἔτσι ἴσα ἴσα. Ναί, ψυχὴ δὲ θὰ πειράξει.

(Στάλλο φύλλο τελειώνει)

«Ὁ θεῖος Ζαχαρίας εἶναι ξεμωρουδιασμένος» εἶπ' ὁ Πονηρόπουλος στὸ Λαδόπουλο.

«Ὄχι, φίλε μου, καθόλου· εἶναι μονάχα ἰδιότροπος», ἀπάντησ' ὁ τελευταῖος. «Ξέρεις, ἔχει μισὸ ἑκατομμύριο».

Πέρασε καιρὸς κι ὁ θεῖος Ζαχαρίας πέθανε κ' εἶταν θαμμένος πειά, κι ὁ Πονηρόπουλος παρατήρησε στὸ Λαδόπουλο· «Βλέπω στὶς ἐφημερίδες πῶς ὁ ἰδιότροπός σου θεῖος ἄφησε ὅλη του τὴν περιουσία σὲ φιλανθρωπικὰ καταστήματα».

«Ἰδιότροπος!;» κάνει μὲ θυμὸ ἐκεῖνος. «Δὲ λὲς πῶς εἶταν θεόκουτος καὶ ξεμωραμένος γέρος;»

ΣΤΟ "ΝΟΥΜΑ,,

(Γιὰ τὸ γράμμα τοῦ Πάλλη καὶ τὴν ἔκδοση τοῦ «Κρασιοῦ»).

Ὕστερα ποὺ γράφεις, πῶς τὸ γράμμα τοῦ Πάλλη εἶναι ψεύτικο καὶ πλαστὸ καὶ πῶς σὲ πλαστογράφους δὲν ἀξίζει ν' ἀπαντάει κανείς, γιατὶ ζητᾶς νὰ το δηλώσω κ' ἐγώ; Ἀλλ' ἀφοῦ τὸ θέλεις, ἂν καὶ δὲν ἐπῆρα διόλου τραγικὰ τὸ ζήτημα, σοῦ δηλώνω πῶς ὅλα εἶναι ψέμματα καὶ πῶς τὸ γράμμα ποὺ δημοσίεψεν ὁ Σουρῆς, εἶναι μιὰ πρόστυχη φάρσα καὶ τίποτε περισσότερο. Καὶ γιὰ τέτια φάρσα τὸ πῆραν ὅλοι ὅσοι τὸ διάβασαν.

Ὁ Πάλλης δὲ μοῦκαμε δυστυχῶς τὴν τιμὴ νὰ βγάλῃ τὸ βιβλίο μου μ' ἔξοδά του. Κι ἂν μοῦκανε μιὰ τέτια τιμὴ βεβαιώσου πῶς μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση θὰ τὴ δεχόμουνα καὶ παντοῦ θὰ τὴ διαλαλοῦσα καὶ στὸ βιβλίο μου ἀπ' ὄξω θὰ τὴν ἔγραφα, γιατὶ μονάχ' ἀπὸ χαλασμένα κεφάλια μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ αὐτὸ γιὰ βρισιά. Ἐκεῖνος ποὺ μ' ἐκατήχησε νὰ γίνω δημοτικιστής, καὶ πῶς πρέπει νὰ γράψω στὴ ζωντανὴ τὴ γλῶσσα ἕνα λαϊκὸ καθὼς τὸ «Κρασὶ» βιβλίο, εἶναι ὁ Καρκαβίτσας, κ' ἡ ἀντίληψή μου εἶναι πῶς ἡ γλῶσσα ποὺ γράφω εἶν' αὐτὴ ποὺ μιλιέται. Ἐσένα σ' ἐγνώρισα σὰν ἐκόντευε νὰ τελειώσῃ τοῦ βιβλίου μου τὸ τύπωμα καὶ τὸν Πάλλη τὸν πρωτογνώρισα, τρεῖς μῆνες ἀργότερα ἀπ' τὸ μοναδικό του γράμμα ποὺ δημοσιεύτηκε γι' αὐτὸ στὸ «Νουμᾶ».

Ἀλλ' ὁ Σουρῆς μὲ χολογιέται. γιατὶ καὶ κανεὶς δὲν τὸ διάβασε. Καρφὶ δὲ μοῦ καίγεται γιὰ τὴν κρίση του αὐτή. Μὲ φτάνει πῶς τὸ διάβασαν οἱ καλήτεροι τοῦ τόπου μας οἰνολόγοι, χημικοὶ καὶ βιομήχανοι, ὑπάλληλοι οἱ περισσότεροι τοῦ Δημοσίου, ποὺ δημοσιέψανε ἐνθουσιασμένες κρίσες γ' αὐτό, καὶ τὸ λένε «βιβλίον πρώτης τάξεως» «ἔργον μοναδικὸν» «βιβλίον πολύτιμον» καὶ γράφουνε πῶς «ὁ κάθε κτηματίας καὶ οἰνοποιὸς ἐὰν διαβάσῃ τὸ Κρασὶ» καὶ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας ποὺ δίνει θὰ εἰμπορέσῃ, χωρὶς νὰ ρωτᾷ κανέναν εἰδικὸ νὰ κάμῃ κρασὶ τέλειο».

Μὲ φτάνει πῶς κι αὐτὸ τὸ Ἐπίσημο Κράτος ἀναγνώρισε τὴν ἀξία του κ' ἐσύστησε τὴ διάδοσή του. Μὲ φτάνει πῶς πουλήθηκε ὅσο λίγα ἑλληνικὰ βιβλία. Μὲ φτάνει πῶς ὁ πολὺς Χασιώτης, τὴ γνώμη ποῦχει στὸν πρόλογο «τοῦ Οἴνου» του, πῶς δηλ. ἐπιστημονικὰ βιβλία δὲν εἶναι γιὰ τὸ λαό, τὴν παράτησε φαίνεται, μὲ τὴν κρίση ποὺ δημοσίεψε γιὰ «Τὸ Κρασὶ» «τὸ πολύτιμον αὐτὸ βιβλίον». Καὶ μὲ φτάνει, πῶς ἐξὸν ἀπ' τοὺς γλωσσικοὺς ἀριστοκράτες, ὅλοι οἱ χτηματίηδες, οἱ νοικοκυραῖοι, οἱ μπακάληδες καὶ οἱ οἰνοποιοί, ποὺ τὸ διάβασαν ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτὸ καὶ τὸ καταλάβανε ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Κι ὅλα αὐτὰ τὰ χρωστῶ στὴ γλῶσσα ποὺ τόγραψα.

Ὁ Σουρῆς ὅμως μ' ἐνδιαφέρει νάχῃ καλὴ ἰδέα μονάχα γιὰ τὸ κρασὶ ποὺ φκιάνω. Καὶ μ' εὐχαρίστησή μου ἔμαθα ἀπ' τὴν πεθερά του, πῶς σὰν εἶταν ἄρρωστος, πολὺ ὠφελήθηκε ἀπὸ μερικὲς μποτίλιες παλιοῦ κρασιοῦ ποὺ τὴν εἶχα φιλέψει.

Γειά σου

Κ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ‚ΝΟΥΜΑΣ‘

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὀφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια)στὸ καπνοπωλεῖο Σαρρῆ Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια), στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Ἡ συντρομὴ πληρόνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

Ο ‘ΝΟΥΜΑΣ‘

πληρώνεται λοιπόν. Ἔτσι τὸ θέλει ἡ «Ἑσπερινὴ», ποὺ δὲν πληρώνεται. Ἔτσι τὸ θέλει ὁ Α. ἢ ὁ Β. Τενεκὲς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσει δουλιὰ χωρὶς παρᾶ, χωρὶς τραμποῦκο. Μαθημένοι ἀπὸ τέτια οἱ ἄνθρωποι. Τί νὰ σοῦ κάνουν;

Μὰ καὶ δὲν ἔχουν ἄδικο. Δὲν κάνουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ φουσκώνουν, σὰν τηλεγράφημα τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς «τελευταίας ὥρας» τους, ὅ,τι ἀκούσανε ἄλλοτες ἀπὸ στόματα δημοτικιστῶν. Πέρσι ὄντας ἀρχίσαμε νὰ δημοσιεύουμε τὴ «Ζωὴ κι Ἀγάπη στὴ μοναξιὰ» τοῦ Ψυχάρη, δημοτικιστὴς γύριζε στὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων κ' ἔλεγε πὼς ὁ «Νουμᾶς» πῆρε ἀπὸ τὸν Ψυχάρη χίλιες δραχμὲς —ἔλεγε μάλιστα πὼς εἶδε καὶ τὴν ἐπιταγὴ!» —γιὰ νὰ 'τοῦ δημοσιέψει τὸ ρομάντσο του. Μήνας δὲν πέρασε ἀκόμα ποὺ ἄλλοι φίλοι, δημοτικιστὲς κι αὐτοί, λέγανε μέσα στοῦ Ζαχαράτου, στὸ Σύνταγμα, πὼς ὁ «Νουμᾶς» τραβάει παρᾶ καὶ παρᾶ ἀπὸ Ψυχάρη κι ἀπὸ Πάλλη καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ μονάχα βγαίνει.

Νὰ λοιπὸν τί ἀκοῦνε οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ 'τί μᾶς πετᾶνε σήμερα, μὲ ὅλο τους τὸ δίκιο, κατάμουτρα.

Νὰ τὸ μολογήσουμε πὼς παίρνουμε παράδες ἀπὸ τὸν Ψυχάρη ἢ ἀπὸ κάθε ἄλλον πλούσιο δημοτικιστή, τίποτα δὲ θὰ κερδίσουμε πιά, ταπύλωτα στόματα δὲ θὰ βουλωθοῦνε. Τὸ κακὸ πῆρε δρόμο. Στοὺς συκοφάντες ὁ Ψυχάρης κι ὁ Πάλλης δὲ φτάνουνε. Τοὺς χρειαζότανε μιὰ μυστική, μιὰ ἀντεθνικὴ ἑταιρία, ποὺ νὰ πληρώνει τὰ ἔξοδα τοῦ «Νουμᾶ», καὶ τὴν ἑταιρία αὐτὴ δὲν ἀργήσανε νὰ τὴν κατασκευάσουνε, σὰ νὰ εἴτανε κανένα ψεύτικο τηλεγράφημα. Ἡ Ἑταιρία ἡ προδοτική, — ποιὰ εἶναι καὶ ποὺ βρίσκεται, δὲ λένε! —βρέθηκε καὶ ἡ ἑταιρία πληρώνει κάθε χρόνο **εἴκοσι χιλιάδες δραχμὲς** *στὸ «Νουμᾶ».*

ΟΝΤΑΣ

πάρει τὸν κατήφορο ἡ συκοφαντία, τίποτα δὲν τήνε σταματάει. Ἀκοῦστε λοιπόν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ —βλέπετε μιλᾶμε ἀκόμα γι' ἀνθρώπους, κι ὄχι γιὰ παλιανθρώπους—χώσανε τὴ βρωμερή τους μούρη καὶ στὰ ἰδιαίτερά μας. Ἀνακαλύψανε πὼς ὁ Ταγκόπουλος ἔκανε τὸ γιατρὸ στ' Ἄγναντα—ποὺ δὲν πάτησε ποτέ του—κι ἀπότυχε· πὼς ὁ Ταγκόπουλος δούλεψε στὴν «Ἑστία» μὲ ὀγδόντα δραχμὲς τὸ μῆνα καὶ δὲν τὰ κατάφερε νὰ εὐδοκιμήσει, μάτια μου! Πὼς ὁ Ταγκόπουλος εἶναι πένης—ἂν καὶ δὲν τοὺς κλάφτηκε ποτὲ γιὰ τὴ φτώχεια του. Πὼς ὁ Ταγκόπουλος πούλησε τὴ συνείδησή του γιὰ 'να κομάτι ψωμί. Πὼς ὁ Ταγκόπουλος ἔβαλε φωτιὰ στὸ πηγάδι. Πὼς ὁ Ταγκόπουλος — αὐτὸ δὲν τὸ εἶπανε, γιατὶ δὲν τοὺς σύφερνε νὰ τὸ ποῦνε — σὲ κάθε δουλιὰ ποὺ καταπιάστηκε ὡς τώρα φρόντισε νὰ κρατήσει παστρικὰ τὰ χέρια του γιὰ νἄχει τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κολλάει ἀνοιχτὰ σὰν βεντάγια στὸ κάθε βρωμόμουτρο.

Ἔτσι πολεμοῦνε σήμερα, μὲ τὴν ψευτιὰ καὶ μὲ τὴ συκοφαντία, καὶ δὲν τὸ περιμένει κανεὶς πὼς θὰ μποροῦσαν νὰ πολεμήσουν ἀλλιώτικα. Ἀδιάφορο, ἂν οἱ βρισιές τους εἶναι διπλώματα τιμῆς γιὰ μᾶς, καὶ παράσημα οἱ συκοφαντίες τους.

ΚΑΤΑΣΤΡΩΣΑΝΕ

καὶ λογαριασμούς, κάλπικους καὶ κωμικούς, τόσα γιὰ χαρτί, τόσα τυπωτικά, τόσα γιὰ γραμματόσημα, τόσα ἀπὸ πούλησι φύλλων, τόσα ἀπὸ συντρομές, τόσα ἀπὸ μυστικὰ κοντύλια.

Νἀπαντήσουμε καὶ σ' αὐτά, χαμένος κόπος. Νὰ θυμώσουμε, δὲν ἀξίζει. Ὁ κ Ἀθ. Δεληγιάννης, ποὺχει τὸ τυπογραφεῖο του στὴν ὁδὸς Ζήνωνος ἀριθ. 2, ἔχει τὴν εὔγλωττη ἀπάντησή μας ἀπάνω σὲ χαρτόσημα. Ἂν κάνουν τὸν κόπο οἱ περίεργοι αὐτοὶ ἄνθρωποι νὰ πᾶνε ἴσα μὲ κεῖ, θὰ μάθουνε πὼς ὁ «Νουμᾶς» μέσα στὸ 1904 ἔφαγε τὶς εἴκοσι χιλιάδες τῆς «μυστικῆς καὶ πρρρροδοτικῆς ἑταιρίας» κ' ἔμεινε καὶ **ἐννιακόσες δώδεκα** δραχμὲς χρέος στὸν κ τυπογράφο του.

Μάθανε ἀκόμα πὼς ὁ ὑπάλληλός μας παίρνει ἑκατὸ δραχμὲς τὸ μῆνα. Ὁ κακημένος ὁ Μαυρίκος —ποὺ θὰ περάσει κι αὐτὸς μιὰ μέρα στὸ μαρτυρολόγιο τῶν δημοτικιστῶν—μπορεῖ νὰ τους βεβαιώσει πώς ὁ «Νουμᾶς» ἔχει ἕνα τέταρτο ὑπαλλήλου, ἀφοῦ τὰ τρία τέταρτα ἀπὸ τὸν ἴδιο ὑπάλληλο τἄχει ἡ «Πρωία». Ἕνα τέταρτο ὑπαλλήλου σ' ἐφημερίδα ποτὲ δὲν πλερώθηκε μ' ἑκατὸ δραχμές. Τέτοιοι ὅμως ψεῦτες καὶ συκοφάντες σὰν καὶ λόγου τους πάντα μὲ σβερκιὲς πληρώνουνται.

Θέλουν νὰ μάθουν κι ἄλλο; Νὰ τὸ μάθουν κι αὐτὸ νὰ ἡσυχάσουνε. Μὲ ὅλες τὶς εἴκοσι χιλιάδες ποὺ τραβάει κάθε χρόνο ὁ «Νουμᾶς», δὲν τὰ κατάφερε ὁ ἀφιλότιμος οὔτε ἕνα ἄλλο τέταρτο ἀκόμα τοῦ Μαυρίκου νἀποχτήσει γιὰ νὰ τοῦ γράφει τὶς ταινίες τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΜΑ ΤΙ

καλύτερα περιμένατε νὰ μιλήσουνε τέτοιοι παλιοκαφενέδες, ὄντας βγαίνει ἕνας καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Χατζηδάκις, καὶ φωνάζει στὰ «Πάτρια» (κ. «Πάτρια» 29 τοῦ Γεννάρη, σελ. 3. στήλ. 2) πὼς ὁ «Νουμᾶς» στέλνεται «δωρεὰν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς πολλοὺς Ἕλληνας καὶ ξένους;»

Ἂς μᾶς πεῖ ὁ Χατζηδάκις ἕναν ἀπὸ τοὺς τετρακόσους τόσους συντρομητές μας τοῦ ἐξωτερικοῦ —ἐξὸν ἀπὸ ἕνα δυὸ συνεργάτες μας κι ἀπὸ τρεῖς τέσσερεις κανονιέρηδες—ποὺ παίρνει τὸ «Νουμᾶ» χάρισμα, κ' εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὸν ἀνακηρύξουμε στὴ στιγμὴ γιὰ τὸν εἰλικρινέστερο ἄνθρωπο τοῦ κόσμου, καὶ τὰ «Πάτριά» του γιὰ τὸ ἀληθινώτερο φύλλο—πιὸ ἀληθινὸ κι ἀπὸ τὴν «Ἑσπερινή».

Τί νὰ ζητάει ὅμως κανένας ψύλλους στ' ἄχερα! Ὁ Χατζιδάκις τὴν ψευτιὰ προσκυνάει κι αὐτὴν ἀναγνωρίζει γιὰ θεό του παντοδύναμο—γι' αὐτὸ δὰ καὶ μᾶς βρίζει στὸ ἴδιο φύλλο γιατὶ δημοσιεύουμε τὸ βδομαδιάτικο φονοπάζαρο καὶ δείχνουμε στοὺ ξένους πόσοι φόνοι, κλεψιές, ληστεῖες, ἀπαγωγὲς κτλ. γίνουντκι στὴν πατρίδα μας.

Προδότες λοιπὸν εἴμαστε καὶ γι' αὐτὸ—γιατί, βλέπετε, τοὺς φόνους καὶ τὰ τέτια δὲν τὰ δημοσιεύουνε κ' οἱ ἄλλες ἐφημερίδες, ἀφοῦ ἀπ' αὐτὲς τὰ μαζώνουμε καὶ μεῖς, καὶ γιατὶ οἱ βλάκες οἱ ξένοι φαντάζουντκι πὼς ὁ τόπος αὐτὸς κατοικιέται μονάχα ἀπὸ ἀγγέλους κι ἀπὸ Χατζιδάκιδες, κ' ἐρχόμαστε μεῖς νὰ τοὺς ἀνοίξουμε τὰ μάτια καὶ νὰ τοὺς δείξουμε τὴ σαπίλα καὶ τὴν κακοροιζικιά μας.

ΑΚΟΜΑ

κι αὐτὸ καὶ τελειώνουμε. Πρέπει νὰ τὸ μολογήσετε, ὅσοι εἴχατε τὴν ὑπομονὴ νὰ παρακολουθήσετε κεῖνα ποὺ γραφτήκανε αὐτὲς τὶς μέρες στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, πὼς τόση βλακία, τόση ψευτιά, τόση συκοφαντία καὶ τόση κακοήθεια, οὔτε στὰ Βαγγελικά, οὔτε στὰ Ὀρεστειακὰ δούλεψε, ὅση τώρα.

Καὶ νὰ μολογήσετε καὶ τἄλλο, πὼς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι γιὰ δέσιμο, ἀφοῦ κάνουν τόσο λυσσασμένο πόλεμο σ' ἕνα βδομαδιάτικο φύλλο ποὺ—καθὼς τὸ ξέρουν καὶ τὸ φωνάζουνε μοναχοί τους — διαβάζεται ἀπὸ δυὸ τρεῖς μονάχα ἐκφύλους τοῦ κ. Μιταυτσῆ—κι ἀπὸ τὸν κ. Μιταυτσῆ τὸν ἴδιο, ποὺ τὸ διαβάζει δυὸ χρόνια τώρα στὴ σειρὰ καὶ καλοπληρώνει τὴ συντρομή του.

ΜΙΑ

συμβουλὴ ἀδερφικὴ καὶ στὴν «Ἐθνικὴ γλῶσσα». Νὰ γράψουν, κεῖνοι ποὺ τήνε διευθύνουνε, ἀπάνω στοὺς τοίχους της μὲ μεγάλα μεγάλα γράμματα, **«Ἀπαγορεύουνται οἱ λόγοι».** Τότε μόνο θὰ γίνει δουλιά. Ἡ Ἑταιρία δὲ συστήθηκε γιὰ νὰ βγάζει ρήτορες Γι' αὐτὴ τὴν εὔκολη δουλιά, νὰ ἡ Βουλή. Ὅποιος ἔχει κέφι ἂς πάει. Στὴν ἑταιρία τὰ λόγια πρέπει νἆναι μετρημένα, δυὸ λόγια καὶ μὲ οὐσία, κι ὁ καιρὸς μονάχα στὰ ἔργα νὰ ξοδειάζεται.

Ἔγινε μιὰ συνεδρίαση τὴν περασμένη Δευτέρα καὶ ξοδιάστηκε ὅλη σὲ λόγια. Ἔγινε ἄλλη μιὰ τὴν Τετάρτη, κι αὐτὴ τὸ ἴδιο. Θὰ γίνει κι ἄλλη ἀπόψε; κι ὁ Θεὸς νὰ δώσει νὰ μὴ πάει κ' ἡ ἀπόψινὴ στὸ βρόντο καθὼς οἱ ἄλλες δυό.

Νὰ προσέξουν καὶ σ' ἕνα ἄλλο, σπουδαῖο κι αὐτό, κεῖνοι ποὺ τήνε διευθύνουνε. Νὰ μὴ μπάζουν μέσα ὅποιον τύχει, γιατὶ τὰ καμαρώσανε τὴν περασμένη Τρίτη τὰ ποτελέσματα τῆς καλωσύνης τους, ποὺ οἱ «Ἀθῆνες» μάθανε ὅ,τι ἔγινε στὴ συνεδρίαση καὶ σαχλολογήσανε ἀπάνω σ' αὐτό.

Τωρα καὶ μιὰ συμβουλὴ στοὺς ἀντίθετους, τοὺς ψευτοκαθαρευουσάνους· τί τὴν τρέμουν τὴν Ἑταιρία αὐτή, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ ἀκίνδυνη καὶ ἡ πιὸ ἤρεμη ἑταιρία τοῦ κόσμου; Ἔχει δημοτικιστές, εἶναι ἡ ἀλήθεια, μὰ ἔχει καὶ τὸν κ. Μιχαηλίδη, τὸν κι

Ξενόπουλο, τὸν κ. Βῶκο, ποὺ εἶναι καὶ μισοδικοί τους, θάχει ἴσως αὔριο καὶ τὸν κ. Μιστριώτη καὶ τὸν κ. Πώπ, θάχει βέβαια ὅλον τὸν κόσμο μιὰ μέρα, γιατὶ γι' αὐτὸ ἴσα ἴσα ἀγωνίζεται, ὄχι νὰ φτειάξει δημοτικιστές, ἀλλὰ νὰ πείσει τὸν κόσμο πὼς οἱ δημοτικιστὲς δὲν εἶναι προδότες καὶ ἀγράμματοι.

Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας, νὰ τὸ ξέρετε, κ' ἔχουν ἄδικο μεγάλο ὅσοι τῆς ρήχνουνται. Ἀλλοίμονο, τόσο πιὰ σκλαβώθηκε αὐτὸς ὁ τόπος ποὺ νὰ μὴ μποροῦνε ἑκατὸ διακόσιοι ἄνθρωποι νὰ λένε καὶ νὰ δείχνουν πὼς δὲν εἶναι ἠλίθιοι; Πρέπει ὅλοι μας νὰ σκεφτόμαστε σὰν τὸν κ. Δαμβέργη καὶ νὰ πολεμοῦμε σὰν τοὺς κ. κ. «Ἑσπερινοὺς» μὲ ψευτιὲς καὶ μὲ συκοφαντίες;

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

(ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ κ. Δ. ΖΗΛΟΥ)

50

Τόρα τὰ πουλιὰ τόρα τὰ χελιδόνια
τόρα οἱ πέρδικες τόρα λαλοῦν καὶ λέγουν:
—Ξύπνα, ἀφέντη μου, ξύπνα ἀγκάλιασε
ματάκια καὶ φρυδάκια κι ἄσπρονε λαιμό,
βυζιὰ σὰν πορτοκάλια.—Ὄχ τὰ μπεζέρισα
τσιμπώντας καὶ φιλιώντας κι ἀγκαλιάζοντας.

51

Μιὰ παρασκεβὴ κι ἕνα σαβατοβράδι
μάννα μ' μέδιωχνε ἀπὸ τὰ πατρικά μου·
πέρνω ἕνα στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
βρίσκω ἕνα δεντρὶ ψηλὸ σὰν κυπαρίσι,
στέκω τὸ ρωτῶ καὶ τὸ βαριξετάζω:
—Ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ, τρία νὰ σοῦ μιλήσω,
μάννα μ' μέδιωξε ἀπὸ τὰ πατρικά μου,
ἂς ἔχεις τὸ ποῦ νὰ μείνω ἀπόψε.
—Νὰ ἡ ρίζα μου, δέσε τ' ἄλογο σου,
νὰ τὰ κλώνια μου, κρέμα τὰ ἅρματά σου,
νὰ κι ὁ ἥσκιος μου, πέσε κι ἀποκοιμήσου.

52

—Κόρη μὲ τὰ ξανθιὰ μαλλιὰ καὶ μὲ τὰ μάβρα μάτια,
κατέβα κάτου κι ἄνοιξε τὴν καρυδένια πόρτα,
ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ, νὰ σὲ βαριξετάσω:
—Κόρη μ' ποῦ πάει ἡ μάννα σου, ποῦ πάει ὁ μπαμπᾶς σου;
—Ἡ μάννα μου πάει στὴν ἐκκλησιά, πατέρας μ' στὸ παζάρι,
τὰ δυὸ ἀδερφάκια μ' στὸ σκολειὸ σένα χαρτὶ διαβάζουν
κἐγὼ κοιμᾶμαι μοναχὴ ἐπάνου στὸ κρεβάτι.

53

—Γιὰ ἰδέστε τὸ μαργιόλικο καὶ τὸ μαργιολισμένο
ποὺ σέρνει τὸ φεσάκι του σὰ νὰ εἶναι μεθησμένο.
—Δὲν εἶμαι ἐγὼ μαργιόλικο καὶ οὔδε μεθησμένο,
ἡ ἀγάπη μὲ βαλάντωσε κεῖμαι βαλαντωμένο.
—Ζαχαροζυμωμένη μου μὲ μέλι καὶ μὲ ζάχαρ'
τὸ ζάχαρ' ποὺ μὲ πότιζες ὅσο νὰ σὰγαπήσω
καὶ τόρα ποὺ σὰγάπησα θέλω νὰ σὲ λησμονήσω.
Σεράντα κίτρινα φλουργιὰ σὲ μιὰν κλωστὴ μετάξι
γιὰ πάρ' τα ρούσκα μιὰ βραδιὰ, τἄλλα φωτιὰ ἂς τὰ κάψη.
Σάφινω κόρη μ' κι ἔχε γειά.—Κεὶ στὸ καλὸ λεβέντη μ'
ὥρα καλὴ λεβέντη μου καὶ νὰ καλοστρατίσεις
καὶ πάλι θὰ μὲ θυμηθεῖς καὶ πίσω θὰ γυρίσεις.
—Ἐδὼ ποὺ θὰ πάω, κόρη μου, κοράσι δὲν πηγαίνει,
Ἐκεῖ εἶναι τοῦρκοι ἀνύπαντροι κι οὔδὲ ραβωνιασμένοι.
—Θάρθω κἐγώ, λεβέντη μου, θάρθω κἐγὼ κοντά σου
νὰ φκιάνω δεῖπνο νὰ δεικνῶς, γιόμα νὰ γιοματίζεις,
νὰ στρώνω στὰ τριαντάφυλα, νὰ στρώνω στὰ λουλούδια.
—Βάλε ἀντρίκια ντυμασιὰ καὶ κόψε τὰ μαλλιά σου.

54

Θέλτε δεντριά μου ἀνοίξετε, θέλτε καὶ μαραθεῖτε,
στὸν ἥσκιο σας δὲν κάθομα, στὴ ρίζα δὲν πλαγιάζω,
μὸν καρτερῶ τὴν ἄνοιξη νἀρθεῖ τὸ καλοκαῖρι
νἀνοιξει ὁ γάβρος κὴ ὀξιὰ, νὰ ἡσκιόσουν τὰ λημέρια
νὰ βγαῦν τὰ στειροπρόβατα καὶ τὰ παχιὰ κριάρια,
νὰ βγεῖ κ' ἡ Παναγιώταινα μὲ τὰ καλὰ κορίτσια,
μὲ τὰ καλὰ, μὲ τὰ ξανθὰ, μὲ τὶς καλὲς τὶς νύφες.

55

Κόρη μαργιολιὰ, κόρη μαργιολισμένη
χρόνον ἔπλενε τἄντρα της τὰ ρουχίτσια,
χρόνον καὶ πέντε μῆνες·
πλένει κι ἄπλωνε κι ὁμορφοσκαματίζει,
παραπάτησε καὶ φάνκε τὸ ποδάρι·
λάμπει ἡ θάλασσα λάμπουν καὶ τὰ καράβια·
—Κόρη μαργιολιὰ, κόρη μαργιολισμένη
κατέβασ' τὴν ποδιὰ καὶ σκέπασ' τὸ ποδάρι,
λάμπει ἡ θάλασσα λάμπουν καὶ τὰ καράβια.
—Καραβοκύλη, φώναξε, καραβοκύλη, λέγει,
καραβοκύλη Γκιμιτζὴ καὶ πρῶτε καπετάνε,
ἀφτὸν τὸ νιὸ ποῦ ἔχετε κι ἀφτὸ τὸ παλικάρι
κωπὶ νὰ μὴν τὸ δώσετε, κωπὶ καὶ παλαμάρι
μὴν τὸ μαβρίσει ὁ κορνιαχτὸς, τὸν ἀρχνιάσει ὁ ἥλιος,
ὅσο νὰ πάω καὶ ν' ἀρθῶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω
νὰ φέρω τἄσπρα στὴν ποδιὰ καὶ τὰ φλουριὰ στὴν τσιόπη
καὶ δίνω καὶ σὲ ξαγορνῶ καὶ δίνω καὶ σὲ πέρνω.

56

Μάννα μ' μὲ κακοπάνπρεψες καὶ μέδωκες στὸν κάμπο,
ἐγὼ τὸ κάμα δὲ δορῶ, νερὸ ζεστὸ δὲν πίνω,
ἐδὼ τρυγόνα δὲ λαλεῖ καὶ κοῦκκος δὲν τὸ λέει,
τὸ λὲν ἀηδόνια στὰ βουνὰ κοὶ πέρδικες στὸν κάμπο,
τὸ λέει καὶ μιὰν Ἀγραφιώτισσα, τὸ λέει σὰ μυρολόγι.
Ποιὸς ἔχει ἄντρα στὴν ξενιτιὰ καὶ γιὸν μὲς τὰ καράβια
ποτὲς νὰ μὴν τοὺς καρτερεῖ, ποτὲς μὴν παντεχένει:
τρία καράβια βούλιαξαν, τὰ τρία ἀράδα ἀράδα,
γιομίζει ἡ θάλασσα παννιὰ κ' οἱ ἄκρες παλικάρια
καὶ μιὰ νυφούλα ταπεινή, πολὺ ταπεινωμένη
μαζώνει πέτρες στὴν ποδιὰ, λιθάρια 'στὸ μαντήλι,
πετροβολάει τὴ θάλασσα, πετροβολάει τὸ κῦμα:
—Θάλασσα πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα
ποὺ μέφαγες τὸν ἄντρα μου μαζὶ μὲ τὰ παιδιά μου.
—Τί φταίγω ἐγὼ ἡ θάλασσα, τί φταίγω ἐγὼ τὸ κῦμα
τὸν ἄντρα σου τὸν ἔχω ἐγῶ, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά σου.

57

Ὁ διάσμος κι ὁ βασιλικὸς καὶ τὸ μακεδονίσι
ἀφτὰ τὰ τρία μάλοναν κι ἀφτὰ τὰ τρία λέουν:
Γυρίζει ὁ βασιλικὸς καὶ λέει τὰ λουλούδια:
—Σωπᾶτε, βρωμολούλουδα, καὶ τόσο μὴν παινιέστε,
ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλικὸς ποῦ μὲ τιμοῦν ὁ κόσμος,
ποὺ μὲ τιμοῦν οἱ παπαδιές·
στὴν ἐκκλησιὰ δὲ λείπω ἐγὼ ἀπ' τοῦ παπὰ τὰ χέρια.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικό, πουλιοῦνται στὰ γραφεῖα μας τἀκόλουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχάρη** «Ταξίδι» καὶ «Ὄνειρο τοῦ Γιαννίρη».

Τοῦ **Πάλλη** «Ἥλιος καὶ φεγγάρι».

Τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννηση».

Τοῦ **Ἐφταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης» καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.»

Τοῦ **Φιλήντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμέικης γλώσσας (μέρ. Α').

Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης καὶ Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἠλ. Βουτυρίδη.

Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη.

Τοῦ **Κ. Παπαγιάννη** «Μοσκιές» (Διηγήματα 50 λεπτά).

Ἡ *ΙΛΙΑΔΑ*, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Πάλλη δρ. 3 καὶ φρ. χρ. 3 στὸ ἐξωτερικό.

ΟΠΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἕνα τυπογραφικὸ λάθος, σπουδαῖο, ποὺ πρέπει νὰ διορθωθεῖ. Στὸν κατάλογο τῶν Δημοτικιστῶν, ποὺ δημοσιέψαμε στὸ 132 φύλλο, δὲ μπῆκε τὄνομα τοῦ κ. Φώτη Φωτιάδη, τοῦ σοφοῦ γιατροῦ καὶ συγραφέα. Νὰ, λοιπὸν κ' ἕνας μεγάλος δημοτικιστής, ποὺ ἀξίζει γιὰ χίλιους ἀπὸ κείνους ποὺ δηλώσανε πὼς δὲ θέλουνε νὰ εἶναι καὶ νὰ νομίζουνται δημοτικιστές.

— Στὸν κατάλογο τοῦ κ. Ψυχάρη δὲ μπῆκε κι ὁ συνεργάτης μας κ. Δ. Ζῆλος, μὰ καὶ πόσοι ἄλλοι ξεχαστήκανε! Λίγο ἀκόμα νἄψαχνε κανένας, καὶ τοὺς 140 τοὺς ἀνέβαζε ὁμέσως σὲ χίλιους σαράντα, καὶ πάλι βλέπαμε.

— Ξέρετε μὲ ποιὰ προσόντα κατεβαίνει κάποιος ὑποψήφιος βουλευτής; Μὲ τὴ φιλία τοῦ Ντεληγιάννη! Τὸ «Ἐμπρὸς», γράφοντας τὶς προάλλες γι' αὐτὸν, ἔλεγε πὼς κάποτες, σὲ κάποιο τσιμπούσι, ὁ Ντεληγιάννης τὸν ἀποκάλεσε «πολύτιμον φίλον». Αὐτὸ φτάνει γιὰ νὰ μᾶς τόνε στείλουν οἱ συμπατριῶτες του μεθαύριο νικητὴ καὶ τροπαιοῦχο στὴ Βουλή!

— Στὸ ἴδιο καλούπι τοῦ «πολύτιμου φίλου» χύθη καὶ τὸ παρατσοῦκλι ποὺ δώσανε οἱ «Ἀθῆνες» στὸν κ. Ι. Μ. Δαμβέργη. Γιὰ τὶς «Ἀθῆνες ὁ κύριος αὐτὸς εἶναι ὁ σοβαρότερος τῶν εὐφυολόγων», ὅπως γιὰ μᾶς ὁ κ. Πώπ εἶναι ὁ σαχλότερος τῶν σοβαρῶν.

— Μὲ τὸν κ. Μιστριώτη, ποῦναι καὶ συντρομητής μας, δὲν ἔχουμε κανένα παράπονο γιὰ ὅσα εἶπε. Μίλησε ὁ ἄνθρωπος σὰ γιατρὸς καὶ δὲ μποροῦσε ἀλλιώτικα νὰ μιλήσει.

— Σὰ γιατρὸς ὀνειρεύεται νὰ μιλήσει μιὰ μέρα κι ὁ ἀγαπητός μας—συντρομητής κι αὐτὸς— κ. Μενέλαος Σακόρραφος. Αὐτὸς ὅμως εἶναι λίγο πιὸ ἄγριος. Γιὰ νὰ μιλήσει, λέει, περιμένει νὰ πεθάνει πρῶτα κανένας δημοτικιστὴς γιὰ νὰ τοῦ κάνει νεκροψία καὶ νὰ δεῖ ποιὰ ὀλλοίωση ἔχουν πάθει τὰ ἐγκεφαλικά του κύτταρα.

— Ποιὸς ἀπὸ μᾶς, γιὰ χάρη τῆς Ἐπιστήμης, πολὺ τόσο θὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ κ. Σακόρραφου, θὰ ποφασίσει ναὐτοχτονήσει;

— Μαῦρο καὶ στὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδη! Ἡ «Ἑσπερινὴ» τὸν καταψήφισε γιατί, λέει, ἀναφέρει ἕναν λιμοκοντόρο, κ' οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν λιμοκοντόρους.

— Σήμερα ποὺ θὰ ἰδεῖ πὼς ἔχει καὶ Τούρκους μέσα, «φραγιάδες Τούρκων», θὰ φριάξει. Θὰ μᾶς φωνάξει πάλι πὼς οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν Τούρκους, μὰ θὰ τῆς ποῦμε καὶ μεῖς πὼς οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν οὔτε «Ἑσπερινὲς», οὔτε Τουρκοκριτικούς.

—Δὲν εἶτανε δὰ καὶ καμιὰ ἀνάγκη νἀφωνάξει πὼς βεβηλώνεται ὁ Εὐριπίδης καὶ νὰ καλέσει καὶ τὴν ἐθνοφρουρὰ —τοὺς φοιτητὲς δηλ.—στὰ ὅπλα.

— Βεβηλώνεται ὁ Εὐριπίδης ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ «Κύκλωπα»! Ὕψιστε Θεέ! Μὰ τότε τί ἔπαθε ὁ καημένος ὁ Ἀριστοφάνης ἀπὸ τὴ μετάφραση τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» καὶ τῆς «Λυσιστράτης»; Μήπως θὰ μᾶς πεῖτε πὼς μεταμορφώθηκε σὲ οὐρητήριο; Μὰ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ παρασταθοῦνε στὸ Δημ. Θέατρο, ἀλλὰ στὴν πλαϊνή του παράγκα μὲ τὰ π ε ν τ ά λ ε π τ α καὶ τὰ δ ε κ ά λ ε π τ α.

— Ἔτσι πρέπει νὰ διαβαστοῦνε μερικοὶ στίχοι τοῦ «Φάουστ» ποὺ κακοτυπωθήκανε στὸ περασμένο φύλλο:

«Ὦ ναί, οἱ γυαλιστεροί σας λόγοι ποὺ στολίδια
ἀτοὺς πλέκετε στῆς ἀνθρωπότης τὰ ξ ε σ κ λ ί δ ι α.
. . . . . .
«Καὶ πρὶν στοῦ δρόμου φτάσει τὰ μισά...»

Ο ΙΔΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82

ΔΕΧΕΤΑΙ 3—5 Μ.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΑΡΒΑΝΙΤΟΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Φίλτατε Νουμᾶ,

Ἡ «Τριμπούνα» τῆς Ρώμης δῶ καὶ λίγες μέρες δημοσίεψε ἄρθρο γιὰ τὰ ξένα σκολειὰ π' ἀνοίγουνε στὴν Ἀρβανιτιὰ— καὶ γιὰ νὰ μὴν τύχει καὶ μὲ παραξηγήσει κανένας ἀπὸ τὸ κηφηναριό μας, μὲς τὰ σκολειὰ τὰ **ξένα** μὴ θαρρέψετε πῶς εἶναι καὶ Ρωμαΐικο. Ἀπὸ τὴ «Τριμπούνα» πῆρε τὸ ἄρθρο μιὰ δική μας, «Ἐθνική, πολιτική καὶ ἀνεξάρτητος» (πάντα!), κι ἀπάνου σ' ἀφτὸ τραβάει τὸ σπαθὶ τ' ἀκονισμένο στὴν ἐθνικὴ ἀλαφρόπετρα — ἔτσι, μονάχα γιὰ νὰ γιαλίζει—καὶ ρήχνεται τῆς «Ἐπισήμου πολιτείας, τῆς τὰ πάντα ἀμελούσης» γιατὶ τάχα νὰ μὴν ἀνοίγει κι ἀφτὴ σκολειὰ στὰ Γιάννενα καὶ σ' ὅλη τὴν Ἀρβανιτιά.

Τίποτα πιὸ ἔφκολο ἀπὸ τὸ νὰ εἶσαι πατριώτης, κι ὅλοι μας γιὰ τὸ χατῆρι τῆς ἐφκολίας εἴμαστε πατριῶτες. Ἀλλοίμονο! Κι ὁ χριστιανὸς καὶ πατριώτης δὲν εἶχε τάχα τὴν παλληκαργιὰ νὰ ρήξει μιὰ ματιὰ γύρω του; Δὲν κοίτταξε νὰ δεῖ, ἔχει ἡ Ἀθήνα, ἡ Ρωμιοσύνη ἡ λεφτερωμένη, ἔχει κανὰ σκολειό, ποῦ νὰ μπορεῖ νὰ στείλει φῶς καὶ στοὺς σκλαβωμένους τόπους; Οἱ Βλάχοι, καὶ οἱ Αὐστριακοί, καὶ οἱ Ροῦσσοι καὶ οἱ Γιαπωνέζοι ἀκόμα, ἔχουνε τὸ δικαίωμα γιατὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἔχουνε μιὰ γλῶσσα ποῦ μπορεῖ νὰ μορφώσει ἀνθρώπους ἀξύπνητους ἀκόμα, σὰν τὸ λαὸ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Ἐμεῖς; Τί ἔχουμε μεῖς; Μ'ὅλο τὸ προγονικὸ φῶς ποῦ κάνουμε πῶς καθρεφτίζεται στὴν ψυχή μας, πᾶμε κοντὰ νὰ μὴ βλέπουμε σὲ λίγο τὴ μύτη μας.

Μὴ θάρρεψε πῶς διψάει γιὰ δασκαλισμὸ τῆς ἀσκημότερης φάτσας ὁ παλληκαρίσιος λαὸς τῆς Ἀρβανιτιᾶς;

Στὴν κατάσταση ποῦ βρίσκεται ζητάει ζωντανὴ, πολὺ ζωντανὴ γλῶσσα γιὰ νὰ τόνε θεργιέψει, καὶ ἡ «Ἐπίσημος πολιτεία»—δηλαδὴ ὅλοι οἱ δασκάλοι τοῦ Σήμερα—ἀφτὴ τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, βέβαια νὰ τὴ δώσουνε δὲν ἔχουνε, πρῶτος-πρῶτος ὁ ἀρθροπατριώτης. Ἔχουμε Ἀρβανιτιὲς κι Ἀρβανιτιὲς μέσα μας ἐμεῖς οἱ πολιτισμένοι καὶ λέφτεροι ρωμιοί. Ἀφτὲς θρηνοκοπᾶνε στὴ σκλαβιά τους δλημερὶς μπροστά μας—μόλα ἀφτὰ δὲ τὶς ἀκοῦμε, χωσμένοι στὲς κλασικὲς μελέτες μας, ὅπως τὰ γουρούνια στὸ βοῦρκο καὶ θ' ἀκούσουμε τοὺς μακρινούς; Ντροπή μας νὰ μὴν ἔχουμε τὴ δύναμη κάτι καὶ μεῖς νὰ φκιάσουμε σὰν ἀνθρῶποι. Μάθαμε στὴ ψεφτιά. Ψεφτιὰ στὰ μεγάλα, ὅτως καὶ στὰ μικρά.

Μὰ πάλε τί μᾶς νοιάζει; Ἂς εἶναι καλὰ οἱ συγγενῆδες τοῦ Βασιλιᾶ μας. Ἀφτοὶ μᾶς ταΐζουνε, ἀφτοὶ καὶ θὰ μᾶς φᾶνε. Ἔννοια σας! Μελετᾶτε — Μελετᾶτε!!

Κακομελέτης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

Φίλτατε «Νουμᾶ»,

Πόσοι καὶ πόσοι δὲν περάσανε καὶ δὲν περνᾶνε ἀπὸ τὴν «ὁδὸ Σταδίου» — δηλαδὴ ἀπὸ τὴ Βιομηχανικὴ Τράπεζα, ποὺ ἔχουνε κρεμασμένες τὶς ρεκλάμες τῆς Βελγικῆς Ἔκθεσης; Ὅσοι ρήχνουνε καμιὰ ματιὰ — σὰ τὸ καταδέχουνται! — κοιτάζουνε γύρω τους κι ἀ δοῦνε κι ἄλλους, μουρμουρίζουνε τὰ φρατζέζικα γραμμένα. Ἀ δὲν εἶναι. . δὲ στέκουνται. Ἐγὼ γιὰ τὸ γοῦστο τους καὶ γιὰ τὶς ἄλλες λεπτομέρειες δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ λέξη· μόνο γιὰ τὴ Γυναῖκα τὴν ξεμπράτσωτη, τὴν ἀντρίκεια Γυναῖκα ποῦ ἔχει ἀδράξει κάπια σιδερικά, γι' ἀφτὴ σκέφτηκα νὰ πῶ τὰ δυὸ λόγια μου. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς νέους μας ἔχουνε λίγη θέληση καὶ προσέξουνε στὸ τί συμβολίζει ἡ δυνατὴ ἐκείνη γυναίκα, θὰ ἰδοῦνε σὲ τί καθησιὸ ρήξαμε τὶς γυναῖκες μας, τὸ ἴδιο μας τὸ σπίτι. Βλέπουμε καμιὰ γυναικοῦλα νὰ δουλέβει ἐδῶ γιὰ τὸ ψωμὶ πιὰ τῶν παιδιῶνε της καὶ τὸ θεωροῦμε σπουδαῖο. Ἀκόμα μὲ τὸ νὰ θελήσει μιὰ κυρία νὰ δουλέψει σὲ κάπιο γραφεῖο, ἦρθαν οἱ διάφοροι καφενέδες νὰ εἰποῦν, πῶς στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία δὲν πάει τέτια κατάντια, νὰ δουλέβουνε—νὰ ξεσκλαβώνουνται οἱ γυναῖκες μας. «Ἀλλὰ τὰ Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα!» Τὰ ἑλλην. ἤθη καὶ ἔθιμα εἶναι νὰ πεθαίνουν οἱ κοπέλλες σ' ἐρωτικὲς πολυλογίες, σὲ ψεφτιὲς καὶ νὰ μᾶς ὑφαίνουν τὰ σάβανά μας.

Ὅμως ἐκεῖ ἡ Γυναίκα σὰν πιάνει νὰ δουλέψει, δὲν τὸ κάνει μόνο γιὰ τὸ ξερὸ ψωμί, μὰ καὶ γιὰ μιὰν ἄλλη—ἀφανέρωτη ἀκόμη ἐδῶ — τροφή. Τὴν τροφὴ τὴν ἠθική, τὴν πνευματική, μὲ μιὰ λέξη γιὰ τὴν ἀτομικὴ λεφτεριά, ποῦ θὰ πεῖ ἐθνικὴ λεφτεριά. Ποῦ νὰ τὰ νοιώσουμε μεῖς ἀφτά! Ἀγκαλὰ δὲν ξεχνᾶμε τὴ δικιολογημένη σεμνοτυφία τοῦ πολυτεχνείου μας.

Ρωμιόπουλο

ΣΤΟΥ ΠΥΡΕΤΟΥ ΤΗΝ ΠΑΡΑΖΑΛΗ

Τοῦ Δ. Ταγκόπουλου

I

Στοῦ πυρετοῦ τὴν παραζάλη
Τὰ μάτια φέρνω ὁλόγυρά μου,
Μ' ἀνοίγει ὁ πόνος τὸ κεφάλι
Καὶ σὰ γροικῶ τὴν ἐρημιά μου
Τὰ μάτια μου σφαλῶ καὶ πάλι
Καὶ κλαίω καὶ κλαίω τὴ συφορά μου
Στὸ φτωχικό μου προσκεφάλι.

II

Στοῦ πυρετοῦ τὴν παραζάλη
Πῶς κουδουνίζουνε τ' αὐτιά μου!
Λὲς καὶ στοιχιῶν ἀκούω τὴν πάλη,
Ποῦ συνταράζει τά μυαλά μου,
Λὲς καταρράχτη βοὴ καὶ ζάλη,
Τὸ ρέμμα του ποὺ σκάει μπροστά μου,
Σὰν πέφτει ἀπὸ μιὰ πέτρα σὲ ἄλλη...

III

Στοῦ πυρετοῦ τὴν παραζάλη
Δὲν ξαγρυπνάει κανεὶς κοντά μου,
Ἡ μάβρη μου νύχτα εἶναι μεγάλη
Καὶ πῶς θὰ ξημερώσω ἀλλοιά μου...
Ὦ ὕπνε ἰδές τὸ πούχω χάλι
Κ' ἔλα νὰ βρῶ τὴν ἡσυχιά μου
Στὴ θεία κι ὁλάπαλή σου ἀγκάλη!..

1905.

ΠΕΥΚΟΣ ΟΡΕΙΝΟΣ

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἀπὸ Πέμτη σὲ Πέμτη

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Θ. Π. Ντελιγιάννης

Σκοτωμοί.—Πύργος 1, στοὺς Κωσταντίνους 1, στὸ Ναστῆρι τῆς Ἔβας 1, Κεφαλλονιὰ 3, στὸν Περαία 1 (*ἐκλογικός*), στὴν Ἰθώμη 1, Ἀχαΐα 1, Γύθειο 1.

Λαβωμοί.—Ἀθήνα 15, Περαίας 4, Λεψίνα 1, Τρίκκαλα 6 (*ἐκλογικοί*), Καλαμάτα 1, Κυπαρισσία 1.

Κλεψιές. — Ἀθήνα 9, Περαίας 6, Κηφισιὰ 1, Παλιόκαστρο 1, Νάξο 1.

Γυναικοκλεψιές. — Ξηροχώρι 1, Ἀργοστόλι 1, Καρπενῆσι 1.

Βιασμὸς σὲ παιδί.—Λάβριο 1.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Λ. Σαμ. στὴν Πόλη. Λάβαμε τὴν «Πρόοδο» καὶ σεὐχαριστοῦμε. Περίφημα τὰ λέει ὁ κ. Μέτοικος στὸ φύλλο τῆς 31 τοῦ Γεννάρη γιὰ τὴν ἠλιθιότητα τοῦ Παλαμᾶ, γιὰ τὴν παραφροσύνη τοῦ Ψυχάρη κτλ. Μᾶς λέει καὶ πῶς ὁ Μοσχόπουλος (;) ἔχει γράψει τόσα βιβλία καὶ μόνο ἀνοησίες δὲν ἔγραψε. Φυσικώτατο. Τὶς ἀνοησίες τὶς ἄφησε νὰ τὶς γράψει ὁ κεχαριτωμένος Μέτοικος. — κ. Κ. Παρ Δὲν πειράζει. Ἅμα βγεῖ, ποὺ θὰ βγεῖ σὲ λίγο, τὸ δρᾶμα σὲ βιβλίο θὰ βρεθεῖ τόπος πιὸ κατάλληλος γιὰ τὴν κρίση. Τότε θάρθεῖ τό πρᾶμα φυσικώτερα. — κ. Ἀντ. Ι. Ψυ. Καλό, μὰ ποὺ τόπος. Δὲ βλέπετε τί γίνεται;; Στᾶλλο φύλλο.— Στοὺς τρεῖς ταχτικοὺς ἀναγνῶστες μας. Μᾶς λέτε νὰ ρωτήσουμε τοὺς ἠθοποιοὺς τοῦ Βασιλικοῦ ποιὰ γλῶσσα ἀρέσει περισσότερο στὸν κόσμο. Καλὸς ὁ λόγος σας, πῶς ἕνας ἠθοποιὸς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχει περισσότερο κῦρος παρὰ χίλιοι Βλάχοι καὶ ἕνα μιλιοῦνι Κανελλίδηδες. Μὰ καὶ μ' αὐτὸ τί; Ποιὸς ἀκούει σήμερα σοβαρὲς κουβέντες; —κ. Ἄρβα. Γειά σου! Πεθάναμε στὰ γέλια καὶ γιὰ τὸ εὐχαριστῶ κράτα γιὰ λόγου σου λίγο ὑλικὸ ἀπὸ τοὺς βοθροκενωτάδες! — κ. Δημοτικιστή. Εἴπαμε τὰ συχαρίκια σας στὸν Παλαμᾶ. Σᾶς εὐχαριστεῖ πολύ.—κ. Ν. Λάντ. Τί νὰ παντήσουμε; Ἀξίζει τάχατες τὸν κόπο; Τὰ φιλολογικὰ σαλιγκάρια σαλιαρίζουν καὶ σωτᾶνε ποιὰ εἶναι τὰ ἔργα μας, τί ἔχουμε γράψει. Μὰ δὲ σταίνει ποὺ δὲν ἔχουμε γράψει ὅ,τι ἔχουνε γράψει αὐτοί; Θέλουμε κι ἄλλο καλύτερο φιλολογικὸ δίπλωμα;

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chègue) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐπιταγὴν τοῦ ὁμολογιούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου εἰς τὰ Ὑποκαταστήματα τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1	1)2 ταῖς	0)0	κατ' ἔτος	διὰ καταθ.	6	μηνῶν
2	»	0)0	»	»	» 1	ἔτους
3	1)2 »	0)0	»	»	» 2	ἐτῶν
2	»	0)0	»	»	» 4	ἐτῶν
4	»	0)0	»	»	5	ἐτῶν

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.